

Morfološka obilježja mjesnoga govora Vratišinca

Orehovec, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:261574>

Rights / Prava: [In copyright/Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-08**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

MORFOLOŠKA OBILJEŽJA Mjesnoga govora Vratišinca

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Andrea Orešovec

Zagreb, 2020.

Mentor

dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	2
3.	VRATIŠINEC I TEMELJNE ZNAČAJKE GOVORA	4
3.1.	Geografski smještaj, demografija i povijest.....	4
3.2.	Dijalektni tip	6
3.3.	Fonološke značajke govora.....	7
4.	O MORFOLOGIJI MJESNOGA GOVORA VRATIŠINCA.....	11
4.1.	Osnovna morfološka obilježja kajkavskih govora.....	11
4.2.	Imenice	12
4.2.1.	Imenice a-deklinacije	12
4.2.2.	Imenice e-deklinacije	17
4.2.3.	Imenice i-deklinacije	19
4.2.4.	Obilježja deminutiva.....	21
4.3.	Glagoli.....	23
4.3.1.	Infinitiv i supin.....	23
4.3.2.	Prezent.....	24
4.3.3.	Perfekt	26
4.3.4.	Futur	27
4.3.5.	Ostali glagolski oblici	28
4.4.	Pridjevi.....	30
4.5.	Zamjenice.....	32
4.6.	Brojevi.....	35
4.7.	Prilozi	36
4.8.	Nepromjenjive vrste riječi.....	38
5.	ZAKLJUČAK	41
6.	LITERATURA	43
7.	PRILOZI	45
	SAŽETAK.....	48

ZAHVALA

Prije svega zahvaljujem dragoj mentorici, dr. sc. Mariji Malnar Jurišić, na svakoj ohrabrujućoj riječi, poticaju, trudu i vremenu tijekom pisanja ovog diplomskog rada.

Uz to zahvaljujem svim ispitanicima što su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju te svojim jezičnim primjerima doprinijeli prikazu jednog vrlo zanimljivog i bogatog mjesnoga govora.

Posebno zahvaljujem svojoj obitelji koja je bila uz mene tijekom cijelog studija te vjerovala u moj trud i uspjeh, kao i Denisu, prijateljima i kolegama čije su me riječi uvijek usmjeravale prema zadanim ciljima.

1. UVOD

Područje najsjevernijeg dijela Republike Hrvatske, točnije Međimurja, obilježeno je vrlo bogatim i zanimljivim kajkavskim govornim značajkama. Međimurskim dijalektom ponajviše se bavio Đuro Blažeka te ga, uzevši u obzir relevantna fonološka i morfološka obilježja, dijeli u tri skupine: donji, srednji i gornji međimurski poddijalekt.¹ Na temelju grade prikupljene terenskim dijalektološkim istraživanjem izdvajaju se morfološka obilježja jednog od govora srednjeg međimurskog poddijalekta, pri čemu se u obzir uzimaju i njegove značajnije fonološke značajke.

Na početku se rada navode ključne informacije o ispitanicima, najvažnije povijesne činjenice i geografski smještaj Vratišinca te dijalektni tip kojemu govor pripada. Kako bi se dao što jasniji pregled morfologije navedenoga govora, točnije mjesnoga govora Vratišinca, prikazuju se osnovne značajke svih vrsta riječi, odnosno imenica, glagola, pridjeva, brojeva, zamjenica, priloga, prijedloga, veznika, čestica i usklika, oslanjajući se na literaturu koja se bavi morfologijom kajkavskih govora i međimurskog dijalekta. Značajan uvid u kajkavske govore dali su Mijo Lončarić (1996) i Jela Maresić (2018), stoga se uočavaju sličnosti i razlike proučavanoga govora u odnosu na druge kajkavske i međimurske govore. Analizirajući primjere ispitanih govornika koji pripadaju različitim dobnim skupinama, zaključuje se mijenja li se govor generacijski te koji potencijalni čimbenici utječu na spomenutu pojavu.

---

¹ Veći dio samoga rada temelji se na knjizi *Međimurski dijalekt: hrvatski kajkavski govori Međimurja* u kojoj Đuro Blažeka (2008a) daje prikaz međimurskih govora te opisuje njihove najznačajnije fonološke i morfološke značajke.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se što detaljnije prikazale temeljne morfološke značajke mjesnoga govora Vratišinca, 2020. godine na tom je području provedeno terensko dijalektološko istraživanje. Nekoliko mjeseci prije same realizacije odabire se šest ispitanika koji pripadaju trima različitim dobnim skupinama te svojevoljno pristaju sudjelovati i podijeliti osobne podatke važne za istraživanje. Cilj je ovog diplomskog rada sinkronijski pristupiti jednom međimurskom kajkavskom govoru, navesti njegova osnovna fonološka obilježja, prikazati najvažnije morfološke značajke na primjerima svih vrsta riječi, uočiti razlike u odnosu na ostale međimurske i kajkavske govore te zaključiti mijenja li se govor generacijski. Uz sam se rad prilaže i zvučni monološki i dijaloški zapisi govora ispitanika koji nastoje iznijeti ljepotu i bogatstvo svog idioma govoreći o temama iz svakodnevnog života (kulinarstvu, običajima, boljim vremenima, obitelji i slično). Prva je ispitanica, a ujedno i najstarija, M. N. rođena 1944. godine. Iako je porijeklom iz Krištanovca, sela koje je donedavno bilo dio Općine Vratišinec te prema podjeli Đ. Blažeke spada u vratishinečku govornu podskupinu, u ranoj se mladosti udaje i seli u sam Vratišinec gdje živi i danas. S obzirom na to kako je M. N. najstarija informatica, najduže živi u selu, iz njega gotovo nikad ne odlazi te je rijetko u dodiru s hrvatskim standardnim jezikom i drugim dijalektima, uspostavit će se koliko je zapravo njezin govor drugačiji od govora mlađih informanata. Stariju dobnu skupinu ujedno čine i supružnici R. T. i N. T. Ispitanik R. T. rođen je 1950. u Peklenici², selu koje je, poput Krištanovca, pripadalo Općini Vratišinec, a u Vratišincu živi od ranih dvadesetih godina pa sve do danas. Iako je tijekom života radio u Sloveniji i Njemačkoj, svaki vikend i slobodni trenutak provodi s djecom, suprugom i njenom obitelji te usvaja govor Vratišinca. Supruga N. T. rođena je 1952. u samom Vratišincu gdje gradi svoju budućnost te živi još i danas, izuzevši 8 godina koje provodi radeći u Njemačkoj. Sljedeća je izvorna govornica M. T. rođena 1967. godine te tako predstavlja drugu dobnu skupinu relevantnu za ovaj istraživački rad. Radila je u Sloveniji, Austriji i Hrvatskoj, a trenutno živi u Vratišincu gdje je provela i veći dio svoga života. Treću dobnu skupinu čini njezin sin D. T. rođen 1996, koji do svoje devetnaeste godine živi u Vratišincu te tamo pohađa i osnovnu školu. Nakon završenog petogodišnjeg programa obrazovanja za medicinskoga tehničara opće zdravstvene njege u Čakovcu, svoju struku usavršava na Zdravstvenom veleučilištu i Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Iste je

² Peklenica prema podjeli Đ. Blažeke (2008b) pripada svetomartinskoj govornoj skupini, no autor je vrlo često približava vratishinečkoj govornoj skupini, posebice zbog istog vokalskog inventara. Uvezši u obzir kako ispitanik veći dio života živi u Vratišincu, nisu uočene gorovne razlike u odnosu na druge ispitanike.

godine rođena i posljednja ispitanica, T. B, koja također do svoje devetnaeste godine živi u Vratišincu, a nakon toga seli u Zadar gdje upisuje studij španjolskoga jezika i pedagogije.

Iako ispitanici prve dobne skupine najbolje odgovaraju kriterijima terenskih dijalektoloških istraživanja, nikako ne treba zanemariti govor mlađih generacija koje osuvremenjuju svoj jezični sustav. Da bi se što točnije odgovorilo na postavljene ciljeve, dio će se prikupljena korpusa transkribirati. Valja napomenuti kako je prilično zahtjevno analizirati određeni idiom temeljen samo na snimljenim zvučnim zapisima, uvezvi u obzir kratko vremensko razdoblje i činjenicu da ispitanici zbog moguće treme ne govore potpuno uobičajeno, stoga se u radu navode i primjeri prikupljeni dugogodišnjim proučavanjem i zapisivanjem relevantnih jezičnih elemenata.

3. VRATIŠINEC I TEMELJNE ZNAČAJKE GOVORA

3.1. Geografski smještaj, demografija i povijest

Vratišinec, mjesto određeno kao prijelazna zona između dvije osnovne međimurske mikroregionalne cjeline – brežuljkastog gornjeg te nizinskog donjeg Međimurja, nalazi se u sjevernom dijelu Međimurske županije. S južne mu se strane nalazi Grad Čakovec, sa sjeverne i zapadne Grad Mursko Središće, dok je na istočnoj strani Općina Podturen. U sustav Općine Vratišinec, nastale 1992. godine, ulazi i naselje Gornji Kraljevec te zaselak Remis, a ukupna mu je površina 1662,35 hektara. Iste su joj godine pripala i naselja Peklenica, Krištanovec, Žiškovec i Križovec, no uskoro navedena mjesta napuštaju samu Općinu. S obzirom na to da zauzima 2,28% od ukupne površine Županije, smatra se jednom od manjih međimurskih općina, a prema posljednjem je popisu stanovništva utvrđeno 1984 stanovnika. Od toga Vratišinec broji 1392 stanovnika, a Gornji Kraljevec 592. Kako su prvi sustavni popisi stanovništva rađeni tek nakon 1857. godine, tek se od tog razdoblja bilježi vjerodostojna demografska slika. Iste godine Vratišinec broji 358 stanovnika, a 12 godina kasnije 387. Nadalje 1880. godine utvrđuje se 443 stanovnika, pri čemu je 417 Hrvata, 5 Mađara i 5 Nijemaca, a 15 ih ostaje u rubrici ‘ostali i nepoznato’. Deset godina kasnije od 500 je stanovnika zabilježeno 19 Mađara i 6 Slovenaca, dok Nijemaca više nema. Broj stanovnika raste i na sljedećem popisu, uvezši u obzir kako raste i broj Mađara, a posljednji prijeratni popis bilježi 646 stanovnika. Iako u međuratnom razdoblju nema točnih demografskih gubitaka uzrokovanih ratom, broj stanovništva i dalje raste. Broj Mađara postupno se smanjuje, a pretpostavlja se da raste broj potomaka onog stanovništva koje je u Međimurju već duže naseljeno. Uz to se useljava i određen broj Slovenaca. Nadalje u razdoblju je socijalizma došlo do pada ruralnog i rasta urbanog stanovništva, no valja navesti kako je Vratišinec u ponešto drugačijem položaju. Uvezši u obzir kako je od Murskog Središća udaljen svega 5 kilometara, stanovnici uživaju određene pogodnosti. Naime, u Murskom je Središću izgradnjom tvornica tekstilne i metalne industrije te brojnim rudnicima ostvaren demografski rast, što je povoljno utjecalo i na sam Vratišinec. U prvom poslijeratnom popisu, 1948. godine, Vratišinec bilježi 1251 stanovnika, a 1991. njih 1520. Iako je danas u samoj Općini zabilježeno gotovo 2000 stanovnika, gotovo 35% stanovništva čine stariji od 60 godina. Uz to, nažalost, sve više mlađeg stanovništva napušta selo te odlazi u gradove ili zapadne zemlje u potragu boljom zaradom i lagodnijim životom.

Iako se pretpostavlja da je Vratišinec kao naselje postojalo od 13. ili 14. stoljeća, u izvorima se prvi put spominje 1458. godine u ispravi Zagrebačke biskupije. Tom se ispravom

potvrđuje imanje koje je kralj Matija Korvin potvrdio Ivanu Reychmuthu i njegovu bratu Laurenciju, a kao granični se posjedi spominju Štrukovec, Merhatovec, neki vinogradi i Vratišinec, zapisan kao *Bratysyncz*. Spominje se i sedam godina kasnije, 1465. godine, ali i 1478. kada se uz njega navode mjesta u vlasništvu obitelji Ernušti. U prvoj se ispravi spominje i Ivan, točnije Iohhannes, niži plemić njemačkog porijekla, što ne čudi jer se na području Međimurja nalazilo njemačko plemstvo. Osim toga u 15. su stoljeću jačale trgovačke i razne druge veze s njemačkim krajevima. Nekoliko se plemića pronalazi i u kasnijim popisima stanovništva kojih nema ni u jednom popisu Gornjega Kraljevca, što vjerojatno znači da su na tom području obitavali samo kmetovi i vojnici. Vojnika je bilo i na području Vratišinca, iako znatno manje, no isto su se tako našli i *cambiali*, odnosno razmijenjeni, najvjerojatnije kmetovi koji su na određeno vrijeme potpali pod vlast Osmanlija. Uz njih su nabrojani stanovnici u vazalnom odnosu prema Stjepanu Verbelyu, mađarskom velikašu koji je držao sve posjede u Vratišincu (usp. Leček, Turk 2018: 13- 64).

Karta 1. Položaj Međimurja na geografskoj karti Republike Hrvatske. Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39824>

Karta 2. Položaj Općine Vratišinec na geografskoj karti Međimurja. Izvor: <https://coupedecheveux2015.blogspot.com/2018/05/karta-meimurje.html>

3.2. Dijalektni tip

Hrvatski jezik dio je srednjojužnoslavenskog dijasistema te spada u južnoslavenske jezike, a sastoji se od čakavskog, kajkavskog i štokavskog narječja koji su sudjelovali u razvoju suvremenog hrvatskog standardnog jezika. Iako podlogu čine novoštakavski govori, ne treba isključiti ni utjecaj čakavskog i kajkavskog narječja te staroštakavskog slavonskog i istočnobosanskog dijalekta (usp. Barić i dr. 2005: 9-10). D. Brozović kajkavštinu dijeli na šest jedinica uzimajući u obzir kombinaciju kriterija Aleksandra Belića koji kajkavštinu dijeli prema refleksima glasova *tj* i *dj* te Stjepana Ivšića koji iznosi podjelu prema razvoju akcentuacije. Na temelju toga može se govoriti o donjosutlanskom (kajkaviziranom dijalektu doseljenih čakavaca), goranskom, turopoljsko-posavskom, križevačko-podravskom, prigorskom te zagorsko-međimurskom dijalektu. Tako je posljednji navedeni dijalekt, zagorsko-međimurski, uglavnom sačuvao osnovnu kajkavsku akcentuaciju, praslavenski se *tj* izjednačio s glasom *č*, a refleks praslavenskih glasova stražnjeg nazala i slogotvornoga *l* ima fonološku vrijednost tipa *o*. Periferni govorci gube opreku po intonaciji, a u nekim područjima i po kvantiteti (usp. Lončarić, Celinić 2010: 84). Kajkavsko narječe podijelio je i M. Lončarić (1996: 146) koji razlikuje 15 dijalekata: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski, plješivičkoprigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski (južnomoslavački), sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, (virovsko)podravski, goranski (gorskotarski) i donjosutlanski. Kod te se podjele

uočava izdvojenost međimurske dijalektne skupine koja je obilježena ukinućem opreke po tonu i kvantiteti te različitim ostvarajem jata i poluglasa ə ($\check{e} \neq \text{ə}$). Upravo se međimurskim govorom ponajviše bavio Đuro Blažeka koji uvodi podjelu međimurskih poddijalekata na temelju odnosa refleksa jata i poluglasa (ə) u naglašenoj poziciji te odnosa refleksa slogotvornoga l i stražnjega nazala q . Prema tom se kriteriju može govoriti o donjem ($\check{e} = \text{ə}$, $l = q$), srednjem ($\check{e} = \text{ə}$, $l \neq q$) i gornjem ($\check{e} \neq \text{ə}$, $l \neq q$) poddijalektu. Osim toga navodi i 30 fonoloških i morfoloških kriterija prema kojima poddijalekte dijeli na skupine. Jedna od njih je i vrtišinečka skupina koja uz podturensku, čakovečku, subotičku i lopatinečku skupinu čini srednji međimurski poddijalekt. Ono što vrtišinečki govor razlikuje od ostalih je $\check{e}$ koji u nenaglašenoj poziciji daje samo *y* te *d'* koji daje samo *j*. Osim toga u nenaglašenoj poziciji, za razliku od drugih sustava, ne postoji *-o* kao alomorf morfema *-l* u muškom rodu jednine glagolskog pridjeva radnog, u suglasničkom inventaru nalazi se i glas y , dok u samoglasničkom inventaru postoji i dvoglasnik ay (potječe od dugog *o* i dugog stražnjeg nazala q). Isto tako valja napomenuti da nema prelazaka otvorenih samoglasnika u zatvorene pod utjecajem nazalnih suglasnika. Analizirajući morfologiju govora uočava se kako postoji morfem *-a* za dvojnu imenica srednjega roda te sinkretizam DLI množine na *-aj* u svim imeničkim deklinacijama (osim i-deklinacije). Značajna je i činjenica da nema gramatičkih morfema *-iste* i *-du* u 2. i 3. l. mn. prezenta te da muški rod jednine glagolskog pridjeva radnog završava na *-y* (usp. Blažeka 2008b: 262- 265). O tim će se značajkama detaljnije pisati u nastavku rada, no prije same morfološke analize valja navesti i temeljne fonološke značajke govora.

3.3. Fonološke značajke govora

Kako nije moguće dati jasniji morfološki prikaz bilo kojeg govora bez osnovnih fonoloških polazišta, potrebno je iznijeti najvažnije značajke koje određuju vrtišinečki govor, odnosno one čiji se odrazi očituju u deklinaciji imenica, konjugaciji glagola, komparaciji pridjeva, ali i ostalim vrstama riječi. Kao i u mnogim kajkavskim govorima, refleks jata je ekavski te jednak kontinuanti poluglasa šva (ə) nastalog izjednačavanjem staroslavenskih poluglasova (z i v). Pišući o jatu, Lončarić i Zečević navode kako većina kajkavskih govora ima situaciju u kojoj se jednače jat i poluglas te pritom razlikuju 4 skupine govora: govore s jednom jedinicom koja nije izjednačena ni s jednom drugom jedinicom vokalskog sustava, govore s dvije jedinice od kojih nijedna nije izjednačena ni s jednom drugom jedinicom, govore s tri jedinice od kojih je jedna jedinica izjednačena s kojom drugom jedinicom iz

vokalskog sustava te govore s jednom jedinicom u kojoj su izjednačena četiri starohrvatska vokala (usp. 1999: 178). U govoru Vratišinca dugi je jat izjednačen s dugim šva (*dēin*) kao dvoglasnik ēi (*zleīvajka*, *lēipo*, *dēite*) te alternativno može biti ostvaren i kao e (*lēpo*, *dēte*, *mlēko*). S druge strane kratki je jat s kratkim šva (*pēs*) izjednačen kao glas e (*mēsto*), dok je jat u nenaglašenom položaju ostvaren kao y (*z dytētum*, *čōvyk*). U cijelom međimurskom dijalektu šva je u nenaglašenom položaju ostvaren kao e. Samim time govor odgovara trećoj skupini prema podjeli M. Lončarića i V. Zečević.

Osim toga ti nam primjeri očito pokazuju da u određenim riječima, govoreći o akcentuaciji, postoji opreka po duljini sloga, iako je uglavnom fonološki relevantno samo mjesto siline. Osim zatvorenog e (e) koji dolazi na mjestu kratkog jata i poluglasa šva, kod ispitanika je zabilježen i izgovor otvorenog e (e), primjerice žēna, dēset i pēč. Valja naglasiti kako su se prednji nazal e i etimološki glas e izjednačili i u naglašenom i u nenaglašenom položaju (*pēt*, *jēsen*, *jezikom*, *zelēny*), što je ujedno i općekajkska pojava. Nadalje stražnji se vokal o reflektirao kao dvoglasnik ay (*želaudec*, *rayka*, *sauseđa*), što je potvrđeno u većini govora vratišinečke i svetomartinske skupine (Blažeka 2008b: 266), a značajna je i fonološka neutralizacija o > u, stoga se kod ispitanika bilježe i primjeri ūnda, kūliko, tūliko, kumōd. Refleks kratkoga slogotvornoga l u vratišinečkoj i svetomartinskoj skupini zabilježen je kao u (*pūn*), a dugoga kao ou (*bouhe*), dok se u donjem međimurskom dijalektu bilježi kao o, a većini govora srednjih i gornjih dijalekata kao u. Umjesto dvoglasnika ou, u govoru se Vratišinca može čuti fonetska varijanta o. Polazno a također se reflektira s obzirom na duljinu sloga, stoga se dugi glas zatvara u glas o, a kratki ostaje a. Dokaz su tome i primjeri zabilježeni kod stanovnika Vratišinca, primjerice jōko, gr̄ot, tr̄ova, māma, mālo, jābuka. U vokalskom sustavu potvrđen je i dvoglasnik ij (*dobij*, *velij*) značajan samo za vratišinečku i svetomartinsku skupinu³, kao i dvoglasnik ū zabilježen samo u primjeru marmeluđda. Sagledavši cjelokupni vokalski inventar, Đ. Blažeka (2008a: 27) navodi kako većina govora vratišinečke i svetomartinske govorne skupine sadrži inventar s najvećim brojem jedinica u naglašenoj poziciji, pri čemu se uz samoglasnike a, e, e, e, i, o, o, u javlja i pet dvoglasnika: ij (najčešće na kraju riječi na mjestu naglašenog i), ou (s mogućom fonološkom varijantom o), ay, ēi, ū, a silabem je ū. Glasovi y i ū javljaju se samo u nenaglašenoj poziciji. S obzirom na to da je vratišinečka govorna skupina vrlo slična svetomartinskoj, Đ. Blažeka navodi i neke razlike. U svetomartinskoj skupini postoje primjeri „gdje je na mjestu starohrvatskog e (a u

³ Fonološka analiza govora napravljena je po uzoru na Đ. Blažeku (2008b: 265-269), dok su primjeri zabilježeni terenskim istraživanjem.

nekim primjerima i na mjestu jata i prednjeg nazala) krajnje otvoreno *ɛ*“ (Blažeka 2008a: 60), za razliku od većine govora vratističke skupine gdje je *e* u tim riječima srednje ili zatvoreno. Kako je jedan od ispitanika porijeklom iz Peklenice, važno je napomenuti da ista pojava nije uočena u njegovom govoru, stoga je njegov vokalski inventar jednak inventaru ostalih ispitanika.

Ne treba zaboraviti spomenuti ni obezvučenje završnih suglasnika kao čestu kajkavsku pojavu koja je potvrđena u riječima *gròp*, *kìf* i *gròt*, kao ni činjenicu da se sonant *v* ponaša kao opstruent te postaje zvučni parnjak bezvučnome *f* (*f pléh*, *Čàkofca*). Nadalje neke riječi poput *Čàkovec*, *pèč* i *čòvyk* ujedno ukazuju na to kako u govoru Vratišinca ne postoji opreka između glasova *č* i *ć*, a isto tako ne postoji ni opreka između *dž* i *đ* (*xržòvi*, *žém*). Primjeri muškoga roda glagolskog pridjeva radnog izvrsni su pokazatelji kako se kao alomorf morfema *-l* na kraju sloga pojavljuje poluvokalno *-u*, kako u jednosložnim tako i u višesložnim riječima (*bìu*, *glèdaù*, *povèdaù*, *pèlaù*). Leksičko *-l* u primjerima kao što su *stòl*, *vòl* i *špigel* ostaje nepromijenjeno. Osim svega navedenoga uočava se i distribucija vokala na početku riječi, odnosno umetanje protetskih glasova *j*, *v* i *x* ispred određenih samoglasnika. Protetsko se *j* najčešće javlja ispred samoglasnika *a* i *e* (*jápa*, *jembréla*), *x* ispred slogotvornoga *r* (*xržaty* *sę*), a najviše je primjera zabilježeno umetanjem protetskoga *v* ispred glasova *o*, *ou* i *u* kod različitih vrsta riječi (*vousky*, *vučity* *se*, *vògel*, *vùxo*, *vùra*). Prijelaz sonanta *m > n* ne postoji, no zabilježena su dva obrnuta primjera u leksičkim morfemima (*n > m*): *roym* (upravo, baš) i *vøyum* (van). Pritom u govoru postoje dublete, stoga se fakultativno mogu pojaviti i oblici *roun* i *voyn*. Palatal *l* postoji samo u rijetkim primjerima (*lubaf*). Najčešće se ostvaruje kao *l* (*zémbla*, *méla*, *kluč*) ili *j* (*zdròvje*), a ponekad se čuje i slijed *jl* (*nedéjla*), kao i nesliveni izgovor glasova *l* i *j* pri čemu se nerijetko između njih dodaje *y* (*zélyje*, *ólyje*). Slično je zabilježeno kod fonema *ń* koji se ostvaruje kao *n* (*kníga*), *j* (*kúxja*, *vřxje*, *čéšjek*) i *jn* (*žucčónky*), a kod najmlađih informanata vrlo rijetko i fakultativno kao *ń* (*kón*). Sekundarni skupovi *tɔj* i *dəj* nakon gubitka poluglasa ostali su nepromijenjeni, primjerice *cveítje* i *listje*, a stari su *stj* = *skj* i *zdj* = *zgj* u cijelom međimurskom dijalektu, pa tako i proučavanom govoru, dali *šč* i *žž* (*puščaty*, *proščéje*, *déžž*), dok su skupovi *čr-* i *čer-* dali samo *čr* (*čréip*, *črny*). Spirant *x* u nekim kajkavskim govorima može izostati ili biti zamijenjen fonemom *v* ili *j*, no u govoru je Vratišinca zabilježen kao takav u svim položajima u riječi (*xíža*, *krúx*, *júxa*). Uz to valja navesti i rotacizam koji se javlja u prezentu glagola *moći*

(*mōreš*, *mōrejy*), brojne promjene u suglasničkim skupovima (*gk / kk* > *xk*, *kt* > *ft*, *hv* > *f*, *xt* > *št*), primjerice *lēxko*, *nōfty*, *fōla*, *štēy*, te redukciju suglasnika (*dōvica*, *četřtēk*, *tōrk*, *jēny*).⁴

---

⁴ Navedene su fonološke značajke opisane prema *Morfologiji podravskoga kajkavskog dijalekta* Jele Maresić (2018) i istraživanjima Đure Blažeke (2008a, 2008b), a primjeri zabilježeni u govoru stanovnika Vratišinca.

4. O MORFOLOGIJI MJESNOGA GOVORA VRATIŠINCA

4.1. Osnovna morfološka obilježja kajkavskih govora

Kao i razvoj hrvatske morfologije, tako je i razvoj kajkavske morfologije doveo do pojednostavljanja praslavenskoga stanja. Prema tome su najvažnije osobine kajkavskog narječja gubitak dvojine, smanjenje broja tipova deklinacija, gubitak vokativa kao posebnog oblika, komparativni sufiks *-(e)š-*, gubitak nesloženih preteritalnih vremena te jedan futur s glagolom *biti*. Iako su inovacije brojne, čuvaju se i neke starije crte poput supina i posebnih oblika za DLI u množini (usp. Lončarić 1996: 97).

Za razliku od slovenskog jezika, u većini je hrvatskih i kajkavskih govora nestala dvojina kao gramatička kategorija, no u pojedinim se govorima pojavljuje kao fakultativan izbor. Kajkavska je deklinacija obilježena i izostankom vokativa kao posebnog padeža, iako u ponekim govorima postoje posebni oblici za ženske hipokoristike na *-a* ili ostaci vokativa poput *Bože* i *Isuse*. Kako tvrdi Jela Maresić, isti je padež izgubljen u većini europskih jezika, no u hrvatskom se jeziku još uvijek dobro čuva. Međutim valja naglasiti kako se i u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, posebice razgovornom stilu, vokativ sve više zamjenjuje nominativnim oblikom, stoga ne čudi što se ista pojava uočava i u kajkavštini (usp. Maresić 1995: 235). Kao i u standardnom hrvatskom jeziku, u kajkavskim su govorima potvrđene tri osnovne deklinacije: a-deklinacija (većina imenica muškoga i srednjega roda); e-deklinacija (imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine ne završavaju na konsonant, a po kojoj se dekliniraju i imenice muškoga roda koje ne završavaju na konsonant); i-deklinacija (imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine završavaju na konsonant). Osim toga velik dio kajkavskih govora ne razlikuje određeni i neodređeni vid pridjeva, već prevladava samo određeni vid, a kod pridjevskih je riječi stvorena jedinstvena deklinacija i za određene i za neodređene pridjeve. Glavni broj jedan te svi redni brojevi mijenjaju se kao pridjevi, glavni brojevi do deset u kosim padežima mogu imati različite nastavke, a brojevima od jedanaest do devetnaest dodaje se sufiks *-najst*. Svakako valja navesti kako se komparativi pridjeva tvore sintetički, najčešće dodavanjem sufiksa *-eš-*, te perifastički, odnosno komparativom *bol(e)* i pozitivom. Sam naziv za kajkavsko narječje potječe od upitno-odnosne zamjenice *kaj* koja se pojavljuje i u drugim oblicima (*koj*, *kuj*, *kej*, *ke*) te se prema tome tvore i neodređene zamjenice (*zakaj*, *nekaj*, *nikaj*). Postoje i tri različita oblika za upitno-odnosnu zamjenicu *tko* (*gdo*, *što*, *ko*) prema čemu neodređene zamjenice mogu glasiti *nigdor*, *neščy*, *neko* i sl. Što se tiče glagolskih oblika, u većini se kajkavskih govora razlikuju infinitiv i supin, a u sustavu vremenskih paradigma postoje perfekt, pluskvamperfekt, prezent,

kondicional, imperativ i futur drugi. Aorist i imperfekt gotovo su se u potpunosti izgubili, iako se ostaci aorista glagola *biti* čuvaju u tvorbi kondicionala. Isto se tako u većini govora čuva *-l* kod glagolskih pridjeva radnih na koji dolazi morfem za rod i broj. Međutim u pojedinačnim se govornim područjima umjesto morfema *-l* mogu pojaviti *-u* ili *-f*, a moguće je i njegovo ispadanje iza *r*. Glagolski se prilog obično tvori tako da se na 3. l. mn. prezenta dodaje sufiks *-čki* ili *-čke*, dok se glagolski pridjev trpni tvori od prijelaznih glagola sufiksima *-n*, *-an*, *-en*, *-jen*, *-t* (usp. Lončarić 1996: 98- 113).

4.2. Imenice

Kao i u hrvatskom standardnom jeziku, u govoru su Vratišinca imenice promjenjive vrste riječi koje sadrže velik broj članova te mogu stajati samostalno, a gramatičke su im osobine rod (muški, ženski i srednji), broj (jednina i množina) i padež (nominativ genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental). Pri tom se za tvorbu oblika imenica koriste nastavci triju vrsta koje se prema nastavku u genitivu jednine nazivaju a-deklinacija, e-deklinacija te i-deklinacija (usp. Barić i dr. 2005: 103).

4.2.1. Imenice a-deklinacije

Prema a-deklinaciji sklanjaju se gotovo sve imenice muškoga roda, odnosno one čiji je nastavak *-o* ili *-o*, te imenice srednjega roda s nastavcima *-o* i *-e*, primjerice *pəs*, *vṛček*, *dvɔr*, *āuto*, *plɛx*, *səlo*, *pōle*, *město*, *ølyje*. Kako u nominativu i genitivu jednine nema morfoloških razlika u odnosu na hrvatski standardni jezik i ostale kajkavске govore, prve će se značajke uočiti u dativu i lokativu. Dok se u kajkavskim govorima u dativu i lokativu jednine imenica muškoga roda najčešće pojavljuju nastavci *-u*, *-e*, *-i*, u Vratišincu se nenaglašeni vokal *-u* ostvaruje kao *-u* (*vṛčeku*, *plɛxu*), što je jedno od fonoloških obilježja samog govora. Uz morfemski se nastavak *-u* u dativu i lokativu jednine imenica srednjega roda podjednako može uočiti i nastavak *-y*, primjerice *sely*, *městy*, koji je rjeđi kod govornika mlađe životne dobi. Osim toga posebno je zanimljiv velik broj primjera u kojima je akuzativ jednine muškoga roda u besprijeđložnoj uporabi za neživo izjednačen s genitivom, čime se ovaj mjesni govor približava većini kajkavskih, ali i međimurskih govora (*počestitaty Božića; narěžeš margarīna; báka kúxa paradájza káj onda imamo za sáft slágaty*). S druge strane u prijedložnoj je upotrebi zabilježena opreka između živog i neživog te je akuzativ jednine za

živo jednak genitivu (*pěs je lójau na móčka*), a akuzativ jednine za neživo nominativu (*děneš vu fryžyder*). Govor Vratišinca izvrsni je pokazatelj kako u kajkavskim idiomima ne postoji poseban oblik za vokativ, već se u njegovoј službi upotrebljava nominativ. Potvrđeni su samo ostaci vokativa u imenicama *Bože* i *Isuse*, takozvani okamenjeni oblici, iako vrlo rijetko jer se najčešće pojavljuju u deminutivnome obliku (*Bóžek, Isusek*), a uz to je potvrđen i oblik *Jézuš i Marija* (*ták nas je biú kak ima bity, Jézuš i Marija*). Distribucija morfoloških alternata *-om* i *-em* s obzirom na palatalnost krajnjeg suglasnika osnove u instrumentalu jednine muškoga i srednjega roda u mnogim je kajkavskim i međimurskim govorima dosljedno provedena (usp. Zečević 2000: 63). Za razliku od toga, kod izvornih se govornika Vratišinca, kako mlađih tako i starijih, obično bilježi morfem *-om*, neovisno o palatalnosti osnove (*cúkurom, nőzom, nájlonom, vřxjom, őlyjom*). Međutim ponekad se u doticaju s govornicima drugih međimurskih govora iza palatalne osnove imenica srednjega roda može pojaviti i morfemski nastavak *-em* (*vřxjem, őlyjem*).

U nominativu množine muškoga roda tipični su morfemski nastavak *-i* i kratka množina, primjerice *klučy, stóly, nőzy*. Kratka množina ujedno je općekajkavska pojava, a vrlo se rijetko zbog utjecaja štokavskih govora može pojaviti i duga množina (usp. Zečević 2000: 63), što se uočava u primjeru *dúxy / dúxovy*. Ono što je također značajno za većinu kajkavskih govora, a potvrđeno i provedenim terenskim istraživanjem, jest desibilarizacija, odnosno izostajanje rezultata 2. palatalizacije, primjerice *gréxy, rógy, vúky*. Nadalje kod imenica se srednjega roda bilježi nastavak *-a* (*séla, tésta, sónca, pólá*), osim u primjeru imenice *jéjce* koja se u množini sklanja kao imenica i-deklinacije (*jéjcy, jéjcyma*). Đ. Blažeka (2008b: 279) navodi kako je u najvećem dijelu međimurskog dijalekta u konstrukcijama s brojevima 2, 3 i 4 u nominativu i akuzativu imenica srednjega roda uobičajen morfem *-e* prema jatu u gramatičkom morfemu NAV dvojine starih nepalatalnih osnova, dok se u mjesnom govoru Vratišinca na toj poziciji nalazi gramatički morfem *-a*, uočen i terenskim istraživanjem (*dvó séla, trij tésta, štiry vřxja*). Isti autor (2008: 116) navodi kako je imenica *óko* u nominativu množine zadržala svoj stariji dvojinski oblik *óčy*, dok je imenica *vúxo* prešla k ostalim imencama srednjega roda te glasi *vúxa*. U odnosu na druge kajkavske i međimurske govore gdje se u genitivu množine pojavljuju različiti nastavci (-ø, -ov/-ev, -ova/-eva, -i, -iju), u govoru je Vratišinca potvrđen samo naslijedeni gramatički morfem *-y* (*stóly, nőzy, žucčójny*). Gramatički morfem *-ø* zabilježen je kod imenice *pyněs* (*vy ste jémü potpisaly za kúlko vam je dáu pyněs*), imenica srednjega roda kao što su *sél, díf⁵, lét* (*vé je dvájsty lét od*

---

⁵ Prema riječima Đ. Blažake, imenica drva u značenju “drvo za ogrijev“ u genitivu množine ima samo morfem

rāta) te određenih imenica pluralie tantum (*štěry sū preť smřt imajú úpalu plūč*), a kod najmlađih se govornika rijetko pojavljuje i morfem *-a* prema štokavskim govorima (*za těsto nūcaš dvěsto gráma námaza od sira; 140 kúna kóšta*). Kod akuzativa množine muškoga roda zabilježen je morfem *e* (*pléxe, mlínce, golóbe, sire, miše*), a u srednjemu se rodu bilježi morfem *-a* (*séla, dřeiva*). Imenice a-deklinacije svakako su obilježene dubletama u dativu, lokativu i instrumentalu. Posebnost vratishinečkog govora očituje se u sinkretizmu dativa, lokativa i instrumentalala množine na *-aj* u svim deklinacijama, izuzevši većinu imenica i-deklinacije. Tako se kod starijih govornika još uvijek čuva naslijedeni padežni nastavak *-aj* u muškom i srednjem rodu (*i kokošy krály preík Mure Mažaraj; vě móra z šrájfaj dójty, něgda sy se věč držíu z sásedaj*), koji je, prema riječima Đ. Blažeke (2008: 263- 265), značajan za većinu govora srednjeg poddijalekta te svetomartinsku skupinu, a dolazi analogijom iz lokativa množine. Ista je pojava zabilježena i kod govornika mlađe životne dobi, stoga valja naglasiti kako je došlo do potpunog sinkretizma dativa, lokativa i instrumentalala množine. Međutim u svakodnevnom je govoru mlađih ispitanika sve češća fakultativna pojava inovacijskih padežnih nastavaka pod utjecajem hrvatskog standardnog jezika i novoštokavskih govora, stoga se usvaja sinkretizam dativa, lokativa i instrumentalala množine prema štokavskom nastavku *-ima* (usp. Zečević 2000: 67), primjerice *my payvlemo svóje domočče vóče i pôvŕče na pôvrtelyma*. Kada je riječ o nazivima mjesta s tvorbenim morfemom *-c-*, ta se imena kod starijih govornika i govornika srednje životne dobi upotrebljavaju kao pluralia tantum (*a óna je f Krištanofcy il je dě drúgdy; i kam je ónda f Krištanofce xodila; jo sam sé Vratišyncce xodila, a toú f Žiškofcy ima někšy*)⁶, dok ista pojava nije zabilježena kod mlađeg stanovništva. Prema a-deklinaciji uz to se sklanjaju i zbirne imenice, odnosno imenice koje znače skup jedinki te nemaju svoj množinski oblik (usp. Maresić 2018: 15). U govoru Vratishinca to su, primjerice, *cveítje / cvétje, kaméje i grauzdje* (*a ósim tóga óna ima i čuda svójega cvétja*).

S obzirom na to da se imenice srednjega roda dijele u dvije skupine, jednakosložne (od nekadašnjih *o- / jo*-osnova) i nejednakosložne (ostatci starih konsonantskih osnova), valja navesti kako su se u međimurskim govorima imenice konsonantskih osnova uglavnom izjednačile u promjeni s ostalim imenicama srednjega roda. Samo su imenice N-deklinacije te

---

^{-ø}, dok se za značenje “stablo” koristi imenica *dřivo*. Tada se u genitivu množine bilježi nastavak *-y*. (2008a: 118)

⁶ Đuro Blažeka navodi i nekoliko najčešćih primjera pluralie tantum kod govornika međimurskog dijalekta: „Kr'ølefcy/e “Gornji / Donji Kraljevec”, Č'øfcy/e “Čehovec”, Prsl'øfcy “Pribislavec”. (2008b: 278)

poneke imenice T-deklinacije zadržale određeni morfem u kosim padežima (usp. Blažeka 2008a: 115). U govoru Vratišinca nejednakosložnim imenicama pripadaju, primjerice, *děite* (*dytěta*), *ime* (*iměna*), *vrěime* (*vryměna*), dok su imenice *drěivo* (*drěiva*) i *jějce* (*jějca*) u potpunosti prešle u jednakosložnu promjenu.

		m. r.		s. r.	
j e d n i n a	N	vřček	áuto	sělo	pôle
	G	vřčeka	auta	sěla	pola
	D	vřčeků	autů	sělů / sěly	pólů
	A	vu vřček / vřčeka	v auto / auta	sělo	pôle
	V	vřček	auto	sěla	pôle
	L	vřčeků	autů	sělů / sěly	pólů
	I	vřčekom	áutom	sělom	pólom
m n o ž i n a	N	vřčeky	áuty	sěla	pola
	G	vřčeky	áuty	sěla / sěl	poly
	D	vřčekyma / vřčekaj	autima / autaj	sělyma / sělaj	pólyma / pólaj
	A	vřčece	áute	sěla	pola
	V	vřčeky	áuty	sěla	pola
	L	vřčekyma / vřčekaj	autyma / autaj	sělyma / sělaj	pólyma / pólaj
	I	vřčekyma / vřčekaj	autyma / autaj	sělyma / sělaj	pólyma / pólaj

Tablica 1. Primjer sklonidbe imenica a-deklinacije.

U kategoriji imenica a-deklinacije ne treba zaboraviti spomenuti sklonidbu muških imena. Muškim imenima koja u nominativu jednina završavaju na *-o* u kosim se padežima umeće morfem *-yj-* (usp. Blažeka 2008b: 278), a isto je zabilježeno i kod nekih drugih imenica, primjerice *táta* i *děda*. Pri tom će, primjerice, imenica *Stáńko* u genitivu i akuzativu glasiti *Stáńkyja*, u dativu i lokativu *Stáńkyjų*, u instrumentalu *Stáńkyjom*, dok će vokativ ostati jednak nominativnom obliku. To potvrđuju i imena poput *Mírko*, *Bráńko*, *Zdraťko* i *Dubrafko* koji će morfem *-yj-* dobiti i u posvojnem pridjevu, primjerice *Mírkyjof*, *Bráńkyjova*, *Zdraťkyjovy*, kao i neke druge imenice (*tátyjof*). Na isti se način deklinira i ime *Sáša* (*Sášyja*,

Sāšyjū, Sāšyjom), što je različito u odnosu na hrvatski standardni jezik i neke govore u kojima se navedeno ime deklinira kao imenica e-deklinacije. Razlika u rodu uočena je i kod imenice *liter* koja u govoru Vratišinca također pripada a-deklinaciji (*dvō dēcilitre kīsēloga vřxja i dvō dēcilitre jōgurta*), dok se *litra* u hrvatskom standardnom jeziku sklanja kao imenica e-deklinacije.

4.2.2. Imenice e-deklinacije

U sustavu imenica e-deklinacije značajnijih je obilježja manje no u sustavu a-deklinacije, a sklonidba najčešće obuhvaća imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine ne završavaju na konsonant. Kao u hrvatskom standardnom jeziku i većini kajkavskih govora, u genitivu je jednine ženskoga roda prevladala palatalna deklinacija (-e), a ujedno se uočava kako isti oblik imaju i imenice u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*žene, mèle, vure, flasyce*). U primjerima dativa i lokativa jednine ženskoga roda zabilježen je morfemski nastavak -y naslijeden iz stare palatalne deklinacije, primjerice *ženy, mely, flasycy* (*Káta je pre zádrugu bijla; pak rěko jésy f škriiy išče*). Prema riječima M. Lončarića, jedna od važnijih izoglosa na zapadu slavenskog područja jest nastavak u instrumentalu jednine imenica e-deklinacije. Tako je u ponekim govorima zabilježen sinkretizam akuzativa i instrumentalu jednine s gramatičkim nastavkom -o (-o), odnosno -u, pri čemu se opreka izražavala prozodijski (1996: 102). U govoru Vratišinca ne postoji sinkretizam navedenih padeža, već je u akuzativu potvrđen gramatički morfem -u (v ósnovnú škoulú sam išla tū; pak káj čí némamo svéčy), a u instrumentalu -om (*prije je morala z dvora nosity kontice z vòdom; kvósa změšaš z mlékòm, z mélòm i cùkýrom*). Vokativni je oblik jednak nominativu, čak i kod ženskih hipokorističkih imena poput *Jéla, Mára* i *Káta* koja u mnogim kajkavskim govorima imaju svoj vokativni oblik, posebice u izravnom obraćanju te izražavanju molbe i ljutnje (usp. Maresić 1995: 237).

Velik broj imenica ženskoga roda u genitivu množine nasljeđuje morfem -y (*ženy, svéčy, cirkvy*) što govor Vratišinca razlikuje od mnogih kajkavskih govora u kojima se na imeničku osnovu najčešće dodaje nastavak -ø. Primjer gramatičkog morfema -ø potvrđuje se u genitivu množine imenice *vúra* kada se uz nju nalaze brojevi veći od pet (*pět vúr, děset vúr*) te u upitnoj rečenici *kulkó je vúr*, a rijetko se može čuti i kod starijih govornika i uz neke druge imenice (*ide šest žlic mléka*). Već je ranije spomenuto kako govornici Vratišinca čuvaju morfem -aj u dativu, lokativu i instrumentalu množine gotovo svih deklinacija, stoga valja navesti nekoliko primjera zabilježenih kod imenica e-deklinacije: *jó sam po výbaj pláziu; vjútro f štrty sam sę stáu, órat išéu, s krávicaj; golobý divjy sę sę mórt z gŕlicaj skřízaly*, pri čemu nije neobično da se, osim nastavka -aj, ponekad susreće i gramatički morfem -ama. Ti su primjeri zabilježeni kod mlađih informanata, posebice D. T. koji je zbog različitih čimbenika izložen sve većem utjecaju hrvatskoga standardnoga jezika i drugih hrvatskih govora. Prema e-deklinaciji sklanjaju se i imenice na -a koje nemaju gramatičku kategoriju množine, ali se slažu s glagolima u množini (usp. Maresić 2018: 15), primjerice *děca i bráča*

(*dęca vóljo fést jęsty vóćę*). S druge strane bilježe se i imenice koje imaju samo množinu, odnosno imenice koje pripadaju pluralii tantum (usp. Blažeka 2008a: 122), a neke su od njih *rásuve, jöpe*⁷ i *křstítke*.

		ž. r.
j	N	žěna
	G	žěne
	D	žěny
	A	žěnų
	V	žěna
	L	žěny
	I	žěnom
m	N	žěne
	G	žěny
	D	žěnaj / žěnama
	A	žěne
	V	žěne
	L	žěnaj / žěnama
	I	žěnaj / žěnama

Tablica 2. Primjer sklonidbe imenica e-deklinacije.

⁷ Imenica *jope* koristi se u većini govora srednjeg i gornjeg poddijalekta te orehovičke skupine, a znači “rublje”. U govorima donjeg poddijalekta za istu se imenicu upotrebljava germanizam *věš* (usp. Blažeka 2008a: 122).

4.2.3. Imenice i-deklinacije

Sklonidba imenica i-deklinacije u govoru je Vratišinca jednaka onoj u hrvatskom standardnom jeziku, a obuhvaća imenice ženskoga roda koje završavaju na konsonant, primjerice *nōč*, *kōkoš*, *kōf* i sl. Pritom će isti oblik imati nominativ, akuzativ i vokativ jednine (*nōč*, *kōkoš*, *kōf*) te genitiv, dativ, lokativ i instrumental (*nōčy*, *kōkošy*, *kōvy*). Većina imenica i-deklinacije u međimurskom dijalektu ima istu deklinaciju, izuzevši poneke govore s mogućim gramatičkim morfemom *-ej* u lokativu množine te morfema *-jo* / *-jomy* u instrumentalu jednine i množine (usp. Blažeka 2008b: 280). Ti se nastavci neće pojaviti u govoru Vratišinca. Morfemski nastavak *-y* zabilježen je u nominativu, genitivu, akuzativu i vokativu množine (*nōčy*, *kōkošy*), dok dativ, lokativ i instrumental glase *-yma* (*nōčyma*, *kōkošyma*), izuzevši imenice *kōkoš* i *lēt* čiji oblik u navedenim padežima glasi i *kōkošaj* i *lētaj*, baš poput imenica ostalih deklinacija. Usporedivši govor Vratišinca s drugim kajkavskim govorima u kojima se, prema riječima M. Lončarića, mogu pojaviti sljedeći množinski nastavci: „u D -(j)am, -em, u L -(j)a, -(j)ah, -(j)aj, -(j)aj, ē(h)//iē, u I -mi, -(j)ami, -imi, -imami, a u govorima sa sinkretizmom tih padeža -(j)am, -ima“ (1996: 103), utvrđuje se potpuni sinkretizam navedenih padeža. Prema i-deklinaciji uz to se sklanja i već spomenuta imenica *jejcē*, no samo u množini. Imenica *kći* u nominativu jednine ima oblik akuzativa te gubi suglasnik *k* (*čēr*), a redukcija je suglasnika uobičajena kajkavska pojava. U kosim je padežima zadržala staru konsonantsku *-er* osnovu, a morfemski su nastavci jednaki kao i kod ostalih imenica i-deklinacije (*čēr i zēt su dobily*). Nerijetko se može čuti i oblik *čērka*, pri čemu navedena imenica pripada sustavu e-deklinacije. Iako nije česta u govoru, slična je obilježja zadržala i imenica *maty* koja također u nominativu jednine preuzima akuzativni oblik (*mātēr*), a u kosim padežima zadržava konsonantsku *-er* osnovu. Međutim morfemski su nastavci drugačiji u odnosu na imenicu *čēr* te se sklanja kao imenica e-deklinacije (genitivni oblik glasi *mātēre*).

			ž. r.
j	N	kókoš	nóč
	G	kókošy	nóčy
	D	kókošy	nóčy
	A	kókoš	nóč
	V	kókoš	nóč
	L	kókošy	nóčy
	I	kókošy	nóčy
m	N	kókošy	nóčy
	G	kókošy	nóčy
	D	kókošaj / kókošyma	nóčyma
	A	kókošy	nóčy
	V	kókošy	nóčy
	L	kókošaj / kókošyma	nóčyma
	I	kókošaj / kókošyma	nóčyma

Tablica 3: Primjer sklonidbe imenica i-deklinacije.

4.2.4. Obilježja deminutiva

U kajkavskim su govorima deminutivi učestala pojava te nastaju sufiksacijom na imeničku osnovu, pri čemu može doći i do glasovnih promjena na njihovoj granici, primjerice palatalizacije, jotacije, sibilarizacije, gubljenja suglasnika, jednačenja po zvučnosti i jednačenja po mjestu tvorbe. Tvorbena se osnova dobiva tako da se odbacuje morfemski nastavak te na tu osnovu dodaje umanjenički sufiks (usp. Maresić 2015: 77- 78).

Njihova je osnovna zadaća prikazati nešto malo, a to je ujedno i najčešće značenje (*kiflek*, *lonček*, *flašyca*, *listek*). Vrlo često imenice znače osobu ili životinju uz značenje "milo" pa se na taj način izražava osjećaj dragosti i nježnosti (*ribek*, *žofyka*, *picek*), a nije neuobičajeno ni pejorativno značenje (*damyca*, *frajlyca*, *sinek*) kojim se ističe nešto loše, slabo, bezvrijedno i slično.⁸ Već spomenuti *Bóžek* i *Ísusek* samo su neki od brojnih primjera zabilježenih u vratišinečkom govoru kojima se označava "malo i milo", a učestali su u svakodnevnoj komunikaciji. Osim što im je primarno značenje religijsko, njihovim se zazivanjem mogu izražavati čuđenje i strah, a slično je i s deminutivom *Marijyca*. Upravo se zazivom "*Ísusek* i *Marijyca*" hiperbolizira trenutak kada osoba saznaće nešto novo i začuđujuće. Uz navedene primjere valja navesti kako su u vratišinečkom govoru potvrđene imenice čiji su oblici deminutivni, no tijekom uporabe gube umanjeničko značenje, a što je potvrđeno i u drugim kajkavskim govorima (usp. Maresić 2015: 79). Tako *vřček* predstavlja povrtnjak, *križec* blagoslov kuće, a *pušlek* buket cvijeća te za njih ne postoji drugačiji naziv.

U mjesnom govoru Vratišinca kod imenica muškoga roda najčešći je deminutivni nastavak *-ek*, a *kiflek*, *lonček*, *sinek*, *picek*, *pěsek*, *listek* samo su neki od brojnih uočenih i tipičnih primjera. Navedeni nastavak može doći i na osnove muških osobnih imena i izražavati hipokorističnost, što potvrđuju uobičajena međimurska imena *Štěfek* i *Ívek*. Umanjenice se srednjega roda tvore dodavanjem nastavka *-eko* (*vúxeko*, *měseko*) koji u riječima *lice*, *srce* ili *sunce* palatalizira osnovu te time navedene imenice glase *ličeko*, *srčeko* i *sónčeko*. Sufiks *-čeko* uočen je samo u riječi *vinčeko*, dok se u samom govoru mogu pronaći i primjeri umanjenica sa sufiksom *-yče* (*cvětyče*, *gröbyče*) i *-yca* zabilježen kod imenice *jětryca*⁹. Umanjenice ženskoga roda (e- i i- deklinacije), najčešće nastaju tako što se na

⁸ O značenjima deminutiva piše J. Maresić (2015: 78), a primjeri su potvrđeni kod ispitanika mjesnoga govora Vratišinca.

⁹ Imenica *jětryca* označava jestivi unutarnji organ neke životinje, pripada pluralii tantum te se sklanja kao imenica srednjega roda u množini.

osnovu dodaje sufiks *-yca* (*lětvycā*, *mušičā*, *pūryca*, *kōckyca*, *flašyca*). Osim u općim imenicama, isto je zabilježeno i u osobnim imenima poput *Kátyca*, *Máryca* i *Máryjyca*, a rjeđe se mogu čuti i sufiksi *-ka* (*cědulkā*, *Mijyka*, *Tilyka*) i *-čica* (*koščiča*). Navedeni su deminutivi samo neki od primjera koji jasno dokazuju njihovu učestalost u komunikaciji te time govor Vratišinca potvrđuje i jedno od najvažnijih obilježja većine kajkavskih govora (usp. Maresić 2015: 80- 93).

4.3. Glagoli

U hrvatskom su jeziku glagoli promjenjiva vrsta riječi kojima se izriču radnja, stanje i zbivanje, a karakteriziraju ih kategorije vida, lica, načina, vremena i stanja (usp. Barić i dr. 2005: 222). Kada je riječ o kajkavskim govorima, Mijo Lončarić navodi kako većina kajkavskih glagola uključuje sljedeće kategorije: aspekt (svršeni i nesvršeni vid); vrijeme (s paradigmama: prezent, perfekt, pluskvamperfekt, futur); način (indikativ, imperativ, kondicional I. i II, optativ); stanje (aktiv, pasiv); broj (jednina, množina); lice (tri lica u jednini i množini) te infinitivne oblike koji podrazumijevaju infinitiv i supin, istovremeni prilog, radne i trpne pridjeve te imenicu (1996: 107). Za morfološku analizu glagola svakako je važno naglasiti kako se u kategoriji vremena razlikuju glagolska sadašnjost, prošlost i budućnost, a govorima su kajkavskih narječja svojstveni prezent, perfekt te jedan oblik futura. Aorist i imperfekt uglavnom ne postoje, dok se pluskvamperfektom izriče preprošla radnja (usp. Brlobaš 2017: 38).

Spomenute vremenske odnose, pa tako i glagolske načine, valja analizirati i u mjesnom govoru Vratišinca.

4.3.1. Infinitiv i supin

Mnogi su kajkavski govori, kao i slovenski te lužičkosrpski jezik, sačuvali razliku između infinitiva i supina, odnosno oblika koji se upotrebljava kao dopuna glagolima kretanja te, za razliku od infinitiva, ne završava na *-i* (usp. Lončarić 1996: 108). U hrvatskome jeziku infinitiv je „neodređeni glagolski oblik koji kazuje samo pojam radnje. Stoga se uzima kao osnovni glagolski oblik i navodi se kada se općenito govorи o nekom glagolu“ (Barić i dr. 2005: 235). Infinitiv u mjesnom govoru Vratišinca završava na *-ty* ili *-čy*, pri čemu je infinitivni nastavak *-ty* češći (*jěsty*, *pàsty*, *štěty*, *xòdaty*, *pělaty*, *cùrety*, *měknùty*, *zéty*, *drématy*, *kürity*, *sejaty*), dok je nastavak *-či* zabilježen u manjem broju primjera (*rěčy*, *pěčy*, *pomōčy*, *oblěčy*, *ftrčy*). Glagol *ftrčy* ponekad može imati i oblik *ftrgnùty*, a primjeri takvih dubleta potvrđeni su i kod glagola *státy sę* (*stanùty sę*) i *xmręty* (*xmērnùty*).¹⁰ Uz to Đ. Blažeka piše

¹⁰ Prema riječima Đ. Blažeka „u većini govora DP i SP pripadaju I. vrsti 4. razreda neki glagoli koji u većini govora GP pripadaju 2. vrsti, tj. u DP i SP imaju samo oblik na *-čy* (*ft'rčy*), a u GP isključivo *-nyty* (*ft'rgnùty*). U GP je sufiks *-ny* prešao i u glagole drugih vrsta (*st'anùty se* “ustati”, *xm'ěrnùty* “umrijeti”)“ (2008: 283), a potječe od praslavenskog sufiksa *-nq*.

kako u cijelom međimurskom dijalektu glagoli IV. vrste na *-avyty* mogu imati lik na *-ajyty* (usp. 2008b: 283), što je uočeno i kod izvornih govornika Vratišinca, primjerice *mògly by postaj(y)ty šatora*.

S druge strane u vratišinečkoj su govornoj skupini zabilježeni i brojni primjeri supina kao posebnog glagolskog oblika, a tvori se od nesvršenih glagola te završava na *-t* ili *-č*. Đuro Blažeka (usp. 2008b: 286) kod nekih je ispitanika u različitim dijelovima međimurskog dijalekta (Čehovec, Prelog, Kotoriba) uočio oblik supina i kod svršenih glagola iza glagola kretanja, no to nije potvrđeno u govoru Vratišinca. Supin se najčešće pojavljuje uz prezent, perfekt ili imperativ glagola *ity* i *xòdaty* (*idem písat*; *išla sam pit*; *idy jèst*; *idy peč*; *tò báka sáki dén xòda zaleīvat*; *órat išeū*; *i óna xodila správlat sákoga*), pri čemu imperativ glagola *xòdaty* glasi *xòdy* / *xòj* i *xòte* (*xòdy* / *xòj glét*, *xòte spót*). Osim što se javlja uz glagole kretanja, supin se može upotrijebiti i uz glagole koji pretpostavljaju kretanje (*lègeū si je spót*; *Jézuš kaj sam dělala, jope mětala sušit*). Kod mnogih je govora zanimljiva diferencijacija postignuta između istorodnih glagola *xòdaty* i *xodity* pri čemu *xòdaty* znači kretati se koracima, a *xodity* obavljati određene poslove kod službenih institucija (usp. Blažeka 2008a: 142). U govoru Vratišinca ta je pojava zabilježena u govoru ispitanika starije i srednje životne dobi (*i óna xodila správlat sákoga*; *jò sam sé v Vratišyncе xodila*), dok se kod mlađeg stanovništva izgubila (*na faks vè xòdam v Zögrep*). Ono što naglašava Đ. Blažeka, a potvrđeno je i u govoru Vratišinca, jest prozodijska razlika između infinitiva i supina kod nekih glagola (usp. 2008a: 144), primjerice *nosity - nosyt*, *vucity se - vučyt se*, *kosity - kosyt* i sl. Glagoli koji nemaju oblik za supin su *ity*, *štety*, *bity* i *mòraty* te će se u rečenici uvijek pojavljivati njihov infinitivni oblik.

4.3.2. Prezent

Prezent je glagolsko vrijeme kojim se i u kajkavskim govorima uglavnom izražava sadašnjost, no to nije i njegova jedina funkcija. Kada je riječ o pravoj sadašnjosti, tada govorimo o apsolutivu prezenta (*vè my iglice tak curijù dòly*; *kuryš tam, jéden ima tam góry xlžu*) te se pritom mogu upotrijebiti samo nesvršeni glagoli. Za razliku od apsolutiva, relativ prezenta može se ostvari i svršenim i nesvršenim glagolima, a njegova su značenja raznovrsna. Jedno je od njih opisno značenje koje izražava kućanske i poljodjelske poslove, običaje, vjerski život i slično, dok drugo uključuje određene upute (usp. Brlobaš 2017: 42). Terenskim su istraživanjem vratišinečkoga govora prikupljeni primjeri svakodnevnih i uobičajenih

poslova (*onda saki dën ide i pobira jejci; së z vřta kaj ne ūspemo pojěsty se posprōvla za zimo; onda to ukisely, mēče v flašycę kaj onda to stojij prék zime*) te postupci izvođenja različitih recepata.

Evo druga je zleivanka. Tu nūcaš štiry jejcy, dëset dëka cùkora, jen vanilin šečer, dvajs pët dëka grësa, dvò dëcilitre kiselog vřxja i dvò dëcilitre jõgurta, dvajst pët dëka svéžega sira i jënga prôška za pëč i únda tou se zmeišaš i deneš f plëx i gory mòreš dety vřxe ili marmelûdû i deneš pëč na stou osenšet ták dugo dok ne dobij zlótnu bojú. (T. B)

Opisno značenje prezenta Željka Brlobaš navodi kao dio svevremenskog prezenta kojim se izriču i prošlost i sadašnjost i budućnost, a svevremenost podrazumijeva i poslovični prezent koji je svojstven frazemima i poslovicama (2017: 41-42), primjerice: *nema žabę ni kod stare bábe*.

Osim toga u govoru je relevantan i futurski prezent, a sam naziv, kako navodi Ž. Brlobaš, referira na to da se njime izražava neka buduća radnja u jednostavnoj ili zavisnosloženoj rečenici, najčešće nesvršenim glagolima (usp. 2017: 44). U govoru stanovnika Vratišinca uočeni su primjeri sa svršenim (*onda d'udem prije po jix; i saky sy ga na pouł onda raskolymo; pa sy kost zemete fkréj sómy*) i nesvršenim glagolima (*zutra se ženyjü; v subótu onda pléšemo; drûgy tjéden dëčky pišejü těsta*). Uz to se budućnost vrlo često izriče glagolom *pojty* čija paradigma glasi *pém / pëš / pë / pëmo / pëte / pëju* (*pëmo óko jédne f Čakovec*) te se upotrebljava za izricanje namjere u budućnosti. Isto se tako budućnost izriče i prezentom glagola *ity* uz koji obavezno dolazi infinitiv ili supin nekog drugog glagola (usp. Brlobaš 2017: 44), što i potvrđuju sljedeći primjeri uočeni u mjesnom govoru Vratišinca: *zutra idëmo glét cveítje; idem preparkératy auta*.

U prvom licu jednine prezentski je nastavak isti kao u većini hrvatskih govora (-m). Ono što govor Vratišinca razlikuje od hrvatskog standardnog jezika, a približava većini kajkavskih govora, jest prezentski nastavak -m kod glagola *htjeti* i *moći*, pri čemu se nije sačuvao stari nastavak -u, stoga oni glase *óčem* i *mòrem* (*óčem jò tò jěsty; zémem voun navéčer pak kaj vám zutra mòrem otkostyty*). Nastavci za drugo (-š) i treće lice (-ø) jednine, kao i za prvo lice množine (-mo), jednak su nastavcima u standardnom hrvatskom. Prema navodima D. Blažeke, u međimurskim su govorima značajni oblici *-iste* i *-du* u drugom i trećem licu množine, što nije potvrđeno u vratišinečkoj govornoj skupini (2008: 263). Drugo lice množine ima gramatički morfem *-te* (*vij imate na anténü; pa si kost zemete fkréj; kulkó vij imate stáža f Slovénijy*), dok jedini oblik za treće lice množine glasi *-ju* (*bóle šéplaju kàk stóry; strášno kàk*

sę tóžiju žene; tó naklódneju na kamijón). Izuzetak je glagol *bity* koji u trećem licu množine može imati morfem *-ju* i morfem *-du* (*bódejų / bójų / bódų*).

4.3.3. Perfekt

Glagolska se prošlost u govoru Vratišinca izriče perfektom, dok, za razliku od standardnog hrvatskog jezika, aorist i imperfekt ne postoje. Kako pluskvamperfekt nije uobičajen u govoru stanovnika Vratišinca, navodi se samo jedan od rijetkih primjera zabilježen terenskim istraživanjem te označava pretprošlu radnju: *i óny sú se rastájly bily, nēisų*. Perfekt se tvori od nesvršenog prezenta glagola *biti* te glagolskog pridjeva radnog (*jó sam po vŕbaj plázę, Róby je biu səposút, vi ste jémę potpisaly*) te se njime označuju radnje koje su se dogodile u prošlosti (usp. Brlobaš 2017: 46). Za tvorbu muškoga roda jednine glagolskog pridjeva radnog javlja se poluvokal *-u-* kao alomorf morfema *-l-*, odnosno morfema karakterističnog za većinu kajkavskih govora i govora donjeg međimurskog poddijalekta. Čuvanje morfema *-l-* uočeno je kod ispitanika D. T. čiji se govor ponajviše mijenja zbog učestalog boravka izvan rodnoga mjesta, a isti se morfem ponekad fakultativno pojavljuje i kod ostalih informanata. Stoga se u jednini bilježe nastavci *-u / -l (biu / bil), -la (bila), -lo (bilo)*, a u množini *-ly (bily), -le (bile), la (bila)*. Osim apsolutivnog perfekta kojim se izriče prošla radnja, u relativnoj se uporabi perfektom označuju i svedremenost, pripovijedanje, habitualnost te zapovijed ili zabrana. Svedremenski ili poslovični perfekt podrazumijeva radnju koja se odnosi na svako vrijeme, što dokazuje primjer *pobégeū je kák da si ga v rít fpíčyū*. Nadalje opisnim se ili pripovjednim perfektom opisuju radnje „koje su se odvijale u prošlosti, tj. u proteklom izvanjezičnom vremenu u odnosu na sadašnje izvanjezično vrijeme kada se takve radnje više ne odvijaju uopće ili se ne odvijaju na nekadašnji način“ (Brlobaš 2017: 47). Najčešće se u govoru ostvaruje nesvršenim glagolima, točnije izričajem *poveídā se*, primjerice *poveídā se da su po tój vúlicy négda kráve xodile*. S druge strane habitualnim se perfektom opisuje radnja koja se ponavljala u prošlosti, a takvom tipu značenja pripadaju primjeri koji se tvore perfektom glagola *znáty* te infinitivom glagola, na primjer: *znály sú nas négda pozváty na óbyd; žéne sú sy znále rópca zavézaty kóly glove*. Uz navedenu svedremenost, habitualnost i pripovijedanje, vratišinečki govornici određene zapovijedi i zabrane, osim imperativom, izriču i perfektom uz koji dolazi čestica *da* (*dá sy ga ódma stávyū pre míry; dá te to věč nésam čúla*), što je ujedno svojstveno i hrvatskom standardnom jeziku (Brlobaš 2017: 46- 50).

S obzirom na to da se u perfektu povratnih glagola za 3. lice jednine u hrvatskom jeziku obično izostavlja pomoćni glagol *je*, koji se u poslovicama i živu pripovijedanju može izostaviti i u drugim licima (usp. Barić i dr. 2005: 240), krnji perfekt nije neuobičajena pojava ni u kajkavskim govorima. Slična je pojava uočena u mjesnom govoru Vratišinca gdje se pomoćni glagol *biti* redovito izostavlja u perfektu povratnih glagola u 3. licu jednine (*posušile su se jope; počesala se; vjnovu se f xizu*). Ukoliko se uz glagole u 3. licu jednine javlja negacija i zamjenica *ga* ili *ix*, tada se u rečenici može promijeniti uobičajeni poredak riječi, a odabir je fakultativan. Primjeri takve jezične pojave potvrđeni su na sintaktičkoj razini u svakodnevnoj komunikaciji mještana, odnosno govornika vratišinečkoga govornoga područja (*nēje ga se mogeu rēšity / nē se ga je mogeu rēšity; nēje ix puno došlo / nē ih je puno došlo*).

4.3.4. Futur

Buduće se vrijeme u kajkavskim govorima, uz već spomenuti futurski prezent, izražava glagolskim oblikom koji čine prezent glagola *biti* i glagolski pridjev radni te se naziva i „općim kajkavskim futurom“. „Naslijedeni kajkavski sustav ne poznaje futura I. za izricanje budućnosti i ta je kategorija inovacijska pojava u govoru HS.“ [...] Kajkavski futur „može imati inovacijski lik svršenoga prezenta glagola *biti* i kraći, kajkavski lik“ (Zečević 2000: 100). Oba se ta oblika pojavljuju i u govoru Vratišinca te je njihovo miješanje uobičajena i fakultativna pojava.

	m. r. jd.	m. r. mn.
1. lice	bōdem došeu / bōm došeu	bōdemo došly / bōmo došly
2. lice	bōdeš došeu / bōš došeu	bōdete došly / bōte došly
3. lice	bōde došeu / bō došeu	bōdeju došly / bōju / bōdu došly

Tablica 4. Primjer konjugacije futura.

Baš poput prezenta i perfekta, futur ima svoje apsolutivno značenje kojim se najčešće označava radnja koja slijedi poslije vremena govornoga čina (*vjutro bōmo kūrily; mórtik bōš špōrgu kúxala; bōdeju taky došly; bōdete sy mālo lēgły*) te relativna značenja svedremenosti i modalnosti. Najbolji se primjeri svedremenosti očituju u frazemima i poslovicama (*vęć bō i*

*kmica dòk òn dòjde), dok se modalnim futurom mogu izreći nužnost (bòm dòly opaù od vručine), zapovijed (výnula bòš my té pénze) ili prijetnja (bòš ty videù dòk té jò zážgem) (usp. Brlobaš 2017: 50- 52). Uz to valja naglasiti kako negacija glagola *bity* (*nébym / nábym, nébúš / náboš, nébu / nábu, nébymo / nábymo, nébute / nábute, nébujú / nébúdu / nábuju / nábúdu*) u futuru može imati i kontrahirani oblik (*ném / nám, néš / náš, né / ná, némo / námo, néte / náte, néju / nédu / náju / nádu*), primjerice *vrédnysú néš nášeù; rěko ném vě kupúvala.**

4.3.5. Ostali glagolski oblici

Uz dosad opisana glagolska vremena, u mjesnom su govoru Vratišinca aktivni i glagolski načini, odnosno imperativ, kondicional prvi i kondicional drugi. Imperativ ima poseban oblik samo u 2. licu jednine i 2. licu množine, pri čemu nastavci mogu biti -y, -j, (j)-ø i -yte, -(j)te (*dòjdy glét, zbiudy se, xóte sim, napišyte káj nucate, spominaj se málo, skíuxajte graxa, zbi ga, skríte se*), dok se za ostala lica izriče opisno. Od prezenta se ponekad može razlikovati prozodijski, a to dokazuje glagol *béžaty* koji u prezentu glasi *beží* i *bežíte*, a u imperativu *béžy* i *béžyte*, odnosno *béš* i *béšte*. Kod imperativa glagola I. vrste 7. razreda, kojima infinitivna i prezentska osnova završava na *i*, fakultativno se gubi završno *j*, što je posljedica ubrzanog tempa govora u svim govorima međimurskog dijalekta (usp. Blažeka 2008b: 274), pa tako i u vratishinečkome govoru, primjerice *skri se, zbi ga*. V. Zečević (2000: 92) tvrdi da se 1. lice množine tvori odgovarajućim oblikom glagola *ity* i supinom ili infinitivom glagola koji se konjugira, na što u proučavanom govoru ukazuju primjeri poput *ídemo jěst, idemo kópaty paradájza*, dok se imperativ 3. lica jednine i množine može izreći i česticom *nék* te prezentom glagola koji se spreže. Kod ispitanika Vratišinca uočeni su sljedeći primjeri: *nék spi, nék dělajú, nék ide kvrágú*. Ukoliko se imperativom nešto zabranjuje, u 3. licu jednine i množine pojavit će se riječca *náj / nájtę* (*náj tò věč dělaty*). S obzirom na to da se u ponekim govorima čuvaju imperativi prema praslavenskom stanju u atematskih glagola, spomenuto pojavu valja navesti i u proučavanom govoru, primjerice *póvyč / póvyčte te jěč / jěčte*, dok uz oblik *vídyte* postoji imperativ od prezentske osnove: *viš / vište* (usp. Blažeka 2008b: 284- 285). Osim apsolutivne uporabe, relativnim se imperativom mogu navesti i upute za postupak izvođenja nekog recepta (*těsto rastěny, poslōžy v plěx i zapěčy v kóxly*), iako je u tom slučaju češći apsolutiv prezenta.

„Uporaba kondicionala prvoga u apsolutivu svojstvena je u njegovu temeljnog značenju izricanja mogućnosti, želje, namjere, voljnosti i sl.“ (Brlobaš 2017: 53). Prikupljeni

primjeri kondicionala prvog, poput *štěla by sy tò srědity; tě dvò by se sam svàdily; ně by me pùno koštálo*, ujedno dokazuju kako se sva lica tvore od nenaglašenog aorista pomoćnog glagola *bity* u 3. licu jednine (*by*) i glagolskog pridjeva radnog. Isto tako postoji i relativ kondicionala te se njime izriče prošla radnja (*da je poslùxnoù, ně by tak ispálo*), buduća radnja (*mìslila sam kaj by nàzvala kaj jo pèlam*) i svevremenost kada je dio nekog frazema ili poslovice (*v žlicy vòde by ga ftopila*). S druge strane kondicional drugi rijedak je u samom govoru, tvori se od kondicionala prvog pomoćnog glagola *bity* i glagolskog pridjeva radnog te se u relativnoj uporabi odnosi na prošlost (usp. Brlobaš 2017: 53- 54), primjerice *da je vrèdu by bilo vrèdu od nàvek*.

Primjeri glagolskog pridjeva radnog već su zabilježeni u tvorbi perfekta, futura i kondicionala, s morfemskim nastavcima *-u / -l, -la, -lo, -ly, -le, -la* (*jápa pák je mužikóš biù, svìnska màst se nègda métala, golòby divjy sù se mort z gòlicaj skrižaly*), dok su morfemi za tvorbu glagolskog pridjeva trpnog *-n, -en, -jen i -t* na koje dolaze morfemi za rod i broj (*da je ohláženo iùnda pák dèset dèky margarína i límun, još je zmìžjeno vuny, i kùm i tèta su ožéjeny, tak sam biù bit*). Glagolski prilozi ne postoje, a izuzetak je glagolski prilog sadašnji u primjerima *stojéčky, sydéčky, lyžéčky*.

Uz sve što je dosad navedeno, valja spomenuti kako je cijeli međimurski dijalekt obilježen uporabom zamjenice *se* uz glagole koji u hrvatskom standardnom jeziku nisu povratni, ali povratnima postaju u mnogim kajkavskim govorima (*vucíty se, kléknuty se*), pa tako i govoru Vratišinca (usp. Blažeka 2007: 7). Tu pojavu dokazuju primjeri poput *báka se briga i o kokošaj; dèca se vucíljú f sóby*.

4.4. Pridjevi

Kod pridjeva i drugih pridjevskih riječi, od prijašnjih je triju deklinacija stvorena jedna prema kojoj se dekliniraju i određeni i neodređeni pridjevi. Iako značajan dio govora čuva razliku između određenog i neodređenog vida pridjeva, u povećem dijelu kajkavštine dolazi do narušavanja razlika između određenih i neodređenih oblika primjera, posebice u atributivnoj službi (usp. Lončarić, 1996: 104). Tako u atributivnoj službi prevladava određeni oblik pridjeva koji je potvrđen i u mjesnom govoru Vratišinca (*tām ti stojí ḥn mālý plēx; tou je išče jōko stóry rēcēpt*), dok je neodređeni vid djelomično uočen u predikativnoj službi u nominativu jednine muškoga roda (*vēs je biū mōker; dōber je ḥn čōvyk*). Pritom se govori o pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji koja obuhvaća pridjeve i zamjenice muškoga i srednjega roda te većinu brojeva, dok se pridjevi, zamjenice i brojevi ženskoga roda mijenjaju po imeničkoj deklinaciji (usp. Zečević 2000: 77- 78).

Baš poput glavnine kajkavštine (usp. Lončarić 1996: 104), vratišinečki govor čuva razliku između stare tvrde i meke (zamjeničke) promjene u genitivu, dativu i lokativu jednine muškoga i srednjega roda te nominativu i akuzativu jednine srednjega roda, što znači da se iza nepalatala nalaze *o*-nastavci (*dōbroga, nōvoga, lēipoga*), a iza palatala *e*-nastavci (*vrōčega*). Iako su u instrumentalu jednine muškoga i srednjega roda te u kosim množinskim padežima glavnine kajkavskih govora prevladali tvrdi nastavci (-*em*, -*e(h)*, -*emi*), vratišinečki govor, kao i ostali međimurski govor, bilježi upravo suprotno (-*i(x)*, -*im*). Ono što govor Vratišinca razlikuje od ostalih međimurskih govora jest gramatički morfem *-aj* (*lēpaj, stōraj, nāvaj*) u dativu, lokativu i instrumentalu množine koji je preuzet iz već spomenute imeničke deklinacije, stoga se fakultativno pojavljuju oba gramatička morfema (-*ym*, -*aj*). U govoru starijih ispitanika učestaliji je morfem *-aj* (*tō se skūxa z črlēnaj jābukaj; pa smo se pelāly tām prēma vēlkaj brēgaj; mēd križnaj drēvaj su se bābe spominale; tou je ḥn kāj je dōšeū s pūnaj kōlcaj*), dok mlađi informanti koriste i jedan i drugi (*nāsla sam knīgu z stōraj rēcēptaj / stōrym rēcēptyma*).

		m. r.	s. r.	ž. r.
j e d n i n a	N	- ø, -y; -y (odr.)	- o	- a
	G		- og(a) / - eg(a)	- e
	D		- om(u)	- y
	A	= G	= N	- ɔ
	V		= D	- a
	L		= D	= D
	I		- ym	- ɔm
m n o ž i n a	N	- i	- a	- e
	G		- y(x)	
	D		- ym, - aj	
	A	- ɛ		= N
	V			= N
	L			= D
	I			= D

Tablica 5. Prikaz nastavaka pridjevske deklinacije mjesnoga govora Vratišinca.

Komparativ se pridjeva u mnogim govorima dijeli na sintetički i perifrastički pri čemu prevladava prvi spomenuti. Za njegovu se tvorbu koristi morfem *-š-* (*sam jákšy sú mógly íty góry tírat*) koji se može javljati i uz alternaciju osnove (*vékšy, bolšy*). Alternacija osnove javlja se i u primjerima poput *mlájšy, krájšy* i *xujšy* gdje je morfem *-j-* ostatak starije komparacije pridjeva na *d* koje je dalo *j*, a tom se obliku tih pridjeva dodalo i *š* (usp. Lončarić 1996: 106). Sintetički se komparativ u mnogim kajkavskim i međimurskim govorima tvori i morfemom *-eš-*, što se fonološki razlikuje od morfema zabilježenih kod vratinečkih informanata (*-yš-*). Prema istraživanju Đ. Blažeke, taj se oblik pojavljuje u gornjem poddijalektu te podturenskoj i vratinečkoj podskupini međimurskih govorova (2008: 282), a *zdrávyše, těnyše, finyše, děblyše* i *nòvyše* samo su neki od pridjeva koji ukazuju na spomenuto pojavu (*vrédnýšu něš nášeu; těnyše tésto vam dójde*). Na navedene morfeme dolaze morfemi za rod i broj. Od supletivnih oblika komparativa potvrđeni su pridjevi: *dóber-bolšy, vélky-vékšy, maly-ménšy* (*môrtyk je vékšy pléx; dok sam jô biù ménšy, ónda smo mélly svije*). U svakodnevnoj komunikaciji nešto je rjeđi perifrastički oblik komparativa koji se tvori prilogom *bole* i pozitivom pridjeva (*bole děbely, bole slatky, bole žéjen*), što je ujedno jedno

od općekajkavskih obilježja. Slično je i kod tvorbe superlativa koji nastaje tako što se na komparativ pridjeva dodaje prefiks *naj* (*nájlepšy*, *nájvékšy*, *nájfinyšy*, *nájnovyšy*) te rjeđim perifrastičkim oblikom *nájbole* + pridjev u pozitivu (*nájbole súxy*, *nájbole slátky*).

4.5. Zamjenice

U hrvatskom standardnom jeziku zamjenice su „riječi koje zamjenjuju druge imenske riječi“ (Barić i dr. 2005: 203), a dijele se na osobne, posvojne, povratne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene. S obzirom na to da i sam naziv hrvatskih narječja potječe od upitno-odnosne zamjenice (*što*, *kaj*, *ča*), toj se vrsti riječi pridaje velika važnost. Fonološkim razvojem u kajkavskim govorima potvrđeni i različiti oblici te zamjenice (*kaj*, *koj*, *kuj*, *kej*, *ke*) koja se u govoru Vratišinca najčešće bilježi kao *kaj*. Iako je potvrđen i oblik *ka*, njegova je pojava rijetka, a koristi se pri ubrzanim tempu govora (*stóvyš ka bu se péklo*). Dok se upitno-odnosna zamjenica *kaj* odnosi na nešto neživo, oblikom *ko* ili *što* zamijenit će se ono što je živo, pri čemu se vratinečki govor približava mnogim kajkavskim govorima, ali i razlikuje od onih koji bilježe oblik *gdo*. Kako i tvrdi Đ. Blažeka, „zamjenica *št'ø* starija je i mnogo češća u uporabi od zamjenice *k'ø* koja je došla pod utjecajem standardnoga jezika“ (2008b: 282), stoga ne čudi činjenica da govornici Vratišinca također češće koriste stariji oblik. Akuzativ zamjenice *kaj* može glasiti *kòga* (*kòga sy pàk kùpyù*), što je u standardnom hrvatskom uobičajeno za živo, a slična je pojava zabilježena i kod instrumentalne i iste zamjenice (*i pòsle ix móreš nañilaty s kijm óčeš*) u govoru svih generacija. Osim toga, prema zamjenicima *kaj* i *što* tvore se i neodređene zamjenice poput *nékaj*, *nikaj*, *nékoje*, *niščy* i *néščy*. Nadalje neke od zamjenica kao što su *štéri* (*kt-* > *ht-* > *št*), *kòji* i *čiji*, pa tako i sve posvojne zamjenice (*mòj*, *tvòj*, *naš*, *vaš*, *jégoф*, *jíxof*), dekliniraju se prema pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji (*tò sò jívy problém̄y*, *né mójy*), uvezvi u obzir kako zamjenica *koji* može imati i kontrahirani oblik u muškom rodu jednine (*kí t'jé júdaš*). U nekim međimurskim govorima zamjenički pridjevi mogu završavati na morfeme „-*ufø* (N jd. m. r.), -*va* (N jd. ž. r.), -*vü* (N jd. s. r.), -*vy* (N mn. m. r.), -*ve* (N mn. ž. r.), -*va* (N mn. s. r.)“ (Blažeka 2008b: 283), dok se u većini drugih govorova, pa i govorova Vratišinca, pojavljuju oblici na -*š*- (*kákšy*, *tákšy*) te dekliniraju kao pridjevi (*kóly kákše pàk idete*; *tò kákša móst bij išla nùtry*). Zamjenički pridjevi *koliko* i *toliko* od standarda se razlikuju samo fonološki te će njihovi oblici glasiti *kùliko* i *tùliko*. Osobne zamjenice prvog i drugog lica jednine, kao i povratna zamjenica *se*, u genitivu, dativu i akuzativu jednine mogu imati i naglašeni i nenaglašeni oblik, dok u lokativu i instrumentalu postoje samo naglašeni oblici. Važno je napomenuti kako je osnova u

instrumentalu jednine zamjenica prvoga lica nastala analogijom prema osnovi genitiva i akuzativa jednine (*m̄enom*), dok u instrumentalu jednine drugoga lica te povratne zamjenice ostaje praslavenska osnova, baš kao i u standardnom hrvatskom jeziku (*tōbom, sōbom*).

		osobna zamjenica za 1. lice	osobna zamjenica za 2. lice	povratna zamjenica
j e d n i n a	N	jō	ti(j)	-
	G	mēne, me	tēbe, te	sēbe, se
	D	mēny, my	tēby, ti	sēbi, si
	A	mēne, me	tēbe, te	sēbe, se
	V	-	ti(j)	-
	L	mēny	tēby	sēby
	I	mēnom	tōbom	sōbom
m n o ž i n a	N	mi(j)	vi(j)	-
	G	nās	vās	sēbe
	D	nām	vām	sēby
	A	nās	nās	sēbe
	V	mi(j)	vi(j)	-
	L	nām	vām	sēby
	I	nāmy	vāmy	sōbom

Tablica 6. Sklonidba osobne zamjenice u 1. i 2. licu te povratne zamjenice.

Ako se uz osobne zamjenice *mi* i *vi* nalazi prijedlog *pri*, akcent se pomiče, a oblik tih zamjenica glasi *nas* i *vas*, primjerice *pri nas ty tē pripreme za Bōžič pōčnejū vēč īno, dōsta prije*. Međutim do pomicanja naglaska neće doći nađe li se ispred tih zamjenica prijedlog *pre*, stoga ista rečenica može glasiti *pre nām ty tē pripreme za Bōžič pōčnejū vēč īno, dōsta prije*. U tom slučaju zamjenice zadržavaju svoj lokativni oblik (*nām, vām*), a izbor je fakultativan.

		m. r.	s. r.	ž. r.
j	N	ón	óno	óna
e		jéga, ga		jé
d		jémü, mü		jój
n		jéga, ga		jó, jü
i		-		-
n		jému, jém		jój, jy
a		ji(j)m		jom
j	G	óny	óna	óne
e		jix, ix		
d		ji(j)m		
n		ji(j)x, jé		
i		-		
n		ji(j)m		
a		jímy		

Tablica 7. Sklonidba osobnih zamjenica trećega lica.

Već je ranije spomenuto kako se u mjesnom govoru Vratišinca čuva naslijedeni padežni nastavak *-aj* u određenim imeničkim množinskim oblicima, stoga valja naglasiti i njegovo prodiranje u instrumental množine pokaznih zamjenica (*ouf / óf, oyn / ón, téj*). Brojni su takvi primjeri potvrđeni u svakodnevnom govoru svih dobnih skupina (*téj je inače nit néj biù tam mèd ónaj za prodáty; i únda z ónaj mòdlicaj naprávyš kák figure*), a uz to je značajno da spojevi prijedloga i pokaznih zamjenica *of* i *on* čine naglasnu cjelinu gdje se gubi početni samoglasnik zamjenica (*v'u vý posódy*). Osim toga ne treba zaboraviti ni etički dativ kao uobičajenu pojavu ne samo u kajkavskim govorima već i u hrvatskom standardnom jeziku. Time se može izricati pripadanje, ali i prisnost koju netko osjeća prema drugoj osobi (*nék sam sy ga jö zibróla; évo tú sam ti pre mámy nášla nékšü knígü; nék sy ti ménny žíva i zdráva*) (usp. Blažeka 2008b: 282- 283).

„Zamjenica *v̥s'b u glavnini govora glasi v̥s (v)sa, (v)sə... s kasnijim otpadanjem inicijalnog v- na većini područja“ (Lončarić 1996: 107). U govoru ispitanika Vratišinca oblik navedenog zamjeničkog pridjeva u nominativu jednine muškoga roda isto tako glasi v̥s (v̥s je biú móker), dok u svim ostalim oblicima otpada inicijalno v- (sé skúpa zaméšiš; sij smo

střgany). Prema obliku *věsak-* nastalo je *sak-* te se mijenja po pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji (*tò báka sáky děn xóda zařeřivat; sákoga pōsébno rastěnyš*).

4.6. Brojevi

U skupinu brojeva kao promjenjive vrste riječi ulaze svi redni brojevi, broj jedan koji se, poput rednih brojeva, deklinira kao pridjev te brojevi dva i tri s promjenama u dativu, lokativu i instrumentalu, pri čemu morfemski nastavak glasi *-aj*. Uz to je neizostavno navesti i kako se *obědvò* i *obedvè* dekliniraju isto kao i brojevi dva i tri. Iako nije učestala pojava, morfemski nastavak *-aj* mogu imati i ostali brojevi do deset, uvezhi u obzir da se uz njih nalazi imenica s istim morfemskim nastavkom (*štiròjaj ženaj, pětòjaj xláčaj, desetòjaj selaj*). Za broj se jedan koriste dva oblika, odnosno *jéden* i *jén* u govoru svih generacija te *jáden* i *ján* koji se češće mogu čuti kod starijih informanata. Ako se navedeni broj pojavi u množinskom obliku, njegovo se značenje mijenja u ‘neki’ (*jány / jéni sy móręju tò kupyty*).

	dva			tri		
	m. r.	s. r.	ž. r.	m. r.	s. r.	ž. r.
N	dvò	dvei	dvei	tri(j)	tri(j)	tri(j)
G	dvò	dvei	dvei	tri(j)	tri(j)	tri(j)
D	dvojaj	dvémaj	dvémaj	trojaj	trémaj	trémaj
A	dvò	dvei	dvei	tri(j)	tri(j)	tri(j)
V	dvò	dvei	dvei	tri(j)	tri(j)	tri(j)
L	dvojaj	dvémaj	dvémaj	tójaj	trémaj	trémaj
I	dvojaj	dvémaj	dvémaj	trojaj	trémaj	trémaj

Tablica 8. Sklonidba brojeva dva i tri.

Za broj se tisuću u različitim međimurskim govorima mogu čuti imenice ženskoga roda *xiljada* i *jezera*, no vrtišinečku je govoru skupinu obilježila samo *xiljada* koja u kosim padežima poprima oblik *xiljadu* (*zarádiu je xiljadu évry; měd xiljadu papéry*). U brojevima od jedanaest do devetnaest stara je sveza dala sufiks *-nójst*, primjerice *dvanójst, pětnójst* (usp.

Lončarić 1996: 105), a složeni se brojevi najčešće tvore bez veznika *i* (*dvájst pět, čétrešet tri, triděsty pět, stou osenšet*). Brojne imenice u govoru ne postoje, a na brojevne se priloge *přvy pot* i *drúgy pot* obično dodaje sufiks *-č* te tako nastaju *přvič* i *drugouč* (usp. Blažeka 2008b: 283).

Najviše je brojeva zabilježeno prikupljanjem starih recepata, primjerice:

I Góginé kíflice, tu núcaš štiry jéjcy, pól lítry mléká, jénga kvósa, děvětsto pědeset gráma měle, dvé žlice úlyja, margarína i dvé žlice soly i šéčera i malo sémzama.

Tu núcaš štiry jéjcy, děset děka cùkora, jén vanilin šéčer, dvajs pět děka grésa, dvó děcilitre kisélog vřxja i dvó děcilitre jògurta, dvajst pět děka svéžega síra i jénga próška za pěčy. (T.B)

4.7. Prilozi

Barić i suradnici priloge definiraju kao riječi koje se prilažu drugima riječima kako bi ih pobliže odredile te ih svrstavaju u skupinu promjenjivih ili djelomično promjenjivih (lekšičkih) riječi uz imenice, glagole, pridjeve, brojeve i zamjenice (2005: 273). Njima se mogu izricati okolnosti (vrijeme, mjesto, način, uzrok), stupanj osobine (uz pridjeve i priloge izvedene od pridjeva) ili jakost radnje (uz glagole) te neodbrojena količina (uz imenice ili imeničke zamjenice). Jedno od svojstva priloga koji izriču količinu i način, ali i ponekih koji znače mjesto i vrijeme, jest svojstvo stupnjevanja ili komparacije kojim se približavaju pridjevima (usp. ibid: 99- 274). Takvi su prilozi nastali popriloženjem pridjeva u srednjem rodu jednine te mogu imati komparativ i superlativ s morfemom *-yše* (*břzyše, sigurnyše*), primjerice *óni sú se nájglásnyše spominaly*.

Prema riječima Jele Maresić (usp. 2013: 57), jedno od općih obilježja svih hrvatskih narječja, pa samim time i kajkavskoga, jest da vrlo često imaju naveske čija je funkcija pojačavanje značenja priloga kao vrste riječi, a *nigde(r)*, *nigdø(r)*, *dosty(k)*, *morty(k)*, *ój(zdy)*, *stópra(m)*¹¹ samo su neki od onih koji potvrđuju ovu pojavu i u govoru Vratišinca. Uz to se može čuti i navezak *-a* u ustaljenim oblicima koji se sastoje od prijedloga *na* i imenske riječi u lokativu ili akuzativu (*navélkýma, nagóstýma*), čime se pojačava priložnost tih sveza (usp. Blažeka 2008b: 287).

¹¹ Prema Jeli Maresić, spomenuti se nastavci nazivaju česticama, dok navescima naziva ‘završne pokretne samoglasnike’ (2013: 55-56).

Kako neki prilozi u hrvatskom standardnom jeziku nemaju jednočlane istovrijednice pa se njihova značenja izražavaju opisno, ne čudi što se i u kajkavskim govorima pronalaze takvi prijedložno-vremenski izrazi, primjerice *po nōčy*, *v lēty*, *po zimy*, *na prōleče*. Ako nema naglasnih ili glasovnih prepreka, neki od tih izraza mogu postati prilozima tako što srastaju u jednu cjelinu (*klęty*, *odnávek*).

Jela Maresić ponajviše se bavila kajkavskim vremenskim prilozima koje dijeli u nekoliko skupina: priloge kojima se označuje sadašnjost, priloge koji su u deiktičkom odnosu s prilozima u značenju ‘sada’, priloge kojima se označava vrlo bliska budućnost, priloge kojima se označava bliska prošlost te specifična vremenska značenja priloga. U prvoj je skupini najrašireniji prilog *vezda* koji, osim primarnog značenja ‘sada, u ovo vrijeme’, može značiti i ‘danasm, u današnje vrijeme’ (usp. 2013: 60- 70). Postoji i nekoliko njegovih fonoloških ili morfoloških inačica pa je tako u mjesnom govoru Vratišinca zabilježen oblik *vę*, primjerice *vę sam v Zàdru*, *vę sam tū násła někše dvò ręcępte*, *vę je Málča zvòla*, *vę ix vęč němamo*. U istoj se skupini nalazi i prilog *baš* sa značenjem „da se radnja ili stanje izraženo glagolom odvija upravo u trenutku govorenja ili odvijanja druge radnje“ (ibid: 61), no njegova inačica u proučavanom govoru glasi *roym* (*dę roym vę*, *roym se vidlo fęst*). Drugu skupinu u vratišinečkome govoru čini samo prilog *ónda / ünda* koji može imati dva značenja: ‘onda’ i ‘tada’. Pritom je oblik *ünda* zabilježen kod svih ispitanika, ponajviše starijih generacija (*ünda je Kàta išla nùtry z nàmy, dòk se prokùxa ünda se cùkor dène*), dok je *ónda* potvrđen samo u govoru ispitanika D. T i N. T. Isti govornici fakultativno koriste oba oblika. Nadalje za izricanje se bliske budućnosti u kajkavskom koristi niz vremenskih priloga i njihovih varijanti, a u govornika se Vratišinca najčešće čuje *ódma* (*kàk měčem ódma ix zapíram, pázy ak se dę kaj posuši kaj ódma posády drùgoga flànca*), točnije prilog koji sve više u kajkavske govore prodire iz hrvatskog standardnog jezika. Riječ je o novijoj istovrijednici priloga *ma(ho)m* kojeg nema u istraženom govorom području. Osim toga bliska budućnost izriče se i prilogom *vrę* sa značenjem ‘već’ (*vrę bo dōšeū*), ali i prilozima *taky*, *fčasy* i *začás* koji se koriste fakultativno te znače ‘uskoro’ (*fčasy sam tū, dōjdem taky, začás mòram ity*). Uz priloge kojima se izriče bliska budućnost potvrđeni su i prilozi izricanja bliske prošlosti, a njegovi oblici glase *pręd / prije* i *màlo prędy / prije* (*dišeū je pręd jàny vùrù; màlo prędy je biù tu; onda didém prije po jix*). Ne treba zaboraviti ni priloge *ték* i *tijam* sa specifičnim vremenskim značenjem, a označuju blizak slijed događaja u odnosu na vrijeme govorenja ili odvijanja neke druge radnje, primjerice *ték sam sy lęgeū*, *tijam zùtra bo dōšeū* (usp. ibid: 61- 69).

Osim navedenih priloga, na pitanje ‘kada’ mogu odgovarati i ostali vremenski prilozi potvrđeni u mjesnom govoru Vratišinca, primjerice *nigdor*, *négda*, *náve(j)k*, *stálno*, *fčéra*, *dénes*, *zútra*, *vjútro*, *popólne*, dok na pitanja ‘od kada’ i ‘dokada’ odgovaraju prilozi *odnávek*, *odnégda*, *zdovja* i *zanávek*. Potom valja spomenuti i mjesne priloge koji odgovaraju na pitanja ‘gdje’ (*dé*, *nigdy / nigde(r)*, *gory*, *dóly*, *sigdy / sigde(r)*, *napré(j)*, *zój*, *dále*, *ójzdy*, *vùny*, *nútry*), ‘kamo’ (*sém / seim*, *tám*, *nutér*, *vùn / vòum*, *nékam*, *nikam*, *nazó(j)*, *síkam*, *kcoj*), ‘kuda’ (*kot*), ‘otkuda’ (*ótkut*, *zvùna*, *odzój*, *odzgora*), načinske priloge (*kák*, *ovák*, *onák*, *síkak*, *nikák*, *drúgač*, *kóma(j)*, *bóle jédfa*, *fést*), količinske priloge (*kúlko / kúliko*, *túlko / túliko*, *dóst(ik)*, *čúda*, *zapráf*) te uzročni prilog *zóto*. Od ostalih se priloga pronalaze *tobóž*¹² (*tobóž dóšla je po pénze*), *válda* (*válda báka spremétala dok je jéjcy ískala*), *mórt(y)k*¹³ (*mórt(y)k je vékšy pléx*, *péčeš ix négdy mórt(y)k pól vüre*), *ópcé* (*ópcé néj tak*), *ítak* (*kám sy itak tó dëla*) i *bórmes*¹⁴ (*bórmes pák sam sé spreískala*).¹⁵

4.8. Nepromjenjive vrste riječi

S obzirom na to da prilozi mogu biti djelomično promjenjivi, u skupini nepromjenjivih vrsta riječi nalaze se prijedlozi, veznici, čestice i usklici. Počevši od prijedloga, važno je reći kako s imenicom čine prijedložni izraz, a svojim značenjem mogu obuhvaćati više padežnih pitanja pa se slažu s dva ili tri padeža, dok se neki od njih slažu samo s jednim padežom (usp. Maresić 2018: 127). U mjesnom govoru Vratišinca uočeni su prijedlozi koji se slažu s genitivom, dativom, akuzativom, lokativom i instrumentalom.

Tako će se uz genitiv naći prijedlozi ‘od’ (*od tóga tésta*), ‘do’ (*ídem málo do Stéle*), ‘z’ (*tó sy z kúplene kréme slágala tiramisúa*), ‘iznad’ (*dény iznad péčy*), ‘bez’ (*bes trúnke méle*), ‘prek’ (*to stoji prék zime*), ‘pólek’ (*séla sy je pólek déce*), ‘koly’ (*vrtý se kóly jé*), ‘město’ (*dény oštrý mélú město glátke*); uz dativ prijedlog ‘k’ (*jó i k měšy takša idem*); uz akuzativ prijedlozi ‘med’ (*idi málo med ljude*), ‘v / f / vu’ (*přvo poslóžyš v pléx*, *pěmo óko jédne f Čákovęc*, *déneš vu frižidér*), ‘na’ (*i únda na Bádnak smo óbicno si skúpa*), ‘nad’ (*dény*

¹² Prilog *tobóž* znači kao.

¹³ Prilog *mórt(y)k* znači možda.

¹⁴ U svakodnevnoj komunikaciji stanovnika Vratišinca učestala je uporaba priloga *bórmes* koji može glasiti i *bóme* ili *bógmé*.

¹⁵ Navedena je podjela nastala prema podjeli Jele Maresić u *Morfologiji podravskoga kajkavskog dijalekta* (2018).

sy jü nad kręvet), ‘po’ (*pęćeś jenga po jenga*), ‘za’ (*za ląguše nūcaš kiliu mèle*), ‘pred’ (*dōšla je pret xiżu*); uz’ lokativ ‘po’ (*potęgnemo cęvi po grędycama*), ‘na’ (*tām je ünda na oglasny pločy čitala oglase*), ‘v / f’ (*kaj ję Jásna v bólnicy bila, srędnju sam zavřšila f Čakofcū*), ‘o’ (*sam o tōme sū se spominaly*), ‘pri’ (*kulkó je pri meny pālo dok smo ga slāgale*); a uz instrumental ‘s / z’ (*z graxom*), ‘med’ (*med nōgaj*), ‘pred’ (*pred mēnom ga je dręzau*), ‘nad’ (*nād jím je visela dręta*) i ‘pod’ (*nęgda smo se pod dręvom spominaly*).

U mjesnom govoru Vratišinca veznici se dijele na sastavne (*i, pā, pāk, ni(y)*), suprotne (*ā, al(i), nęgo / nék*), rastavne (*ily*), zaključne (*zoto*), isključne (*sām kaj, tak kaj*), vremenske (*dōk, dā*), mjesne (*dę, kót*), namjerne (*kaj*), načinske (*kák, kák da*), izrične (*kaj / dā*), dopusne (*mákar, kák güt*), uzročne (*čij*) i pogodbene (*ak, čij*).¹⁶ Pojavnost veznika potvrđuje i sljedeća rečenica:

Mōreš i z miksesrom, a móreš i z rókaj, i dök napróvyš tésto tó pokriješ s fólijom ili kíppom i ostóvyš tak pól vüre ka se tó zdigne i ünda od tóga tésta naręžeš komóde i onák napróvyš kák lóptice, premóžeš z olyjom i rastényš tak ká ty dójde kák nékšy okrógly oblik. (T. B)

Jela Maresić navodi kako se usklici kao posebna vrsta riječi izdvajaju iz strukture rečenice, a rabe se za izražavanje osjećaja, dozivanje i poticanje, a uz to se mogu čuti i onomatopejski uzvici (usp. ibid: 128). Osjećaji se u govoru Vratišinca mogu izražavati uzvicima poput *ęx* (*ęx, kaj pák óny i dęlajū*), *āx* (*āx, nāj me nikaj pitaty*), *ijoj* (*ijoj, sę me boli*), *uf* (*uf kaj ga sęga*), *oj* (*oj kaj smo se srędily*), *męh* (*męh, nę bitno*), *jaj-cijaj* (*jaj męny cijaj*), *xm* (*xm, ręčem ty čy sę zmiślim*), *mā* (*mā sę bo vrędy*), dok se za dozivanje i poticanje, a time i tjeranje, koriste *męš*, *cic*, *ci-ci* i *iš*. Onomatopejski uzvici u samom govoru nisu zabilježeni.

Osim prijedloga, veznika i usklika postoji i manji broj čestica u govoru spomenutih informanata, stoga valja zabilježiti potvrđnu česticu *je* (*mlijnce imamo? - je*) te česticu *nę* ili *nęj*¹⁷ kojom se negira određena tvrdnja (*pā sy kōst zémete fkręj sōmy - nęj, ak su tak vělky ónda bōle dā, dā tij napróvyš*). Česticom *nę* uz to se može i pojačati tvrdnja, što dokazuje primjer zabilježen terenskim istraživanjem: *süxe sę bile iglice jer je stoury bōur, nęj, i takšu dębęlu ima, stäbliko, nęj*. Valja naglasiti kako Barić i suradnici tvrde da među čestice ulaze i

¹⁶ Podjela veznika nastala je prema podjeli veznika Đ. Blažek (2008: 176- 177).

¹⁷ Navezak *j* u govoru se Vratišinca ponekad može javiti iza vokala *ę*, a osim kod čestice *nę*, zabilježen je i u drugim vrstama riječi, primjerice mjesnom prilogu *dę* (*dęj*). Izbor je fakultativan.

takozvane poštupalice, odnosno riječi učestale u govoru koje nemaju veze s njihovim smislom, a zabilježene su i u govoru nekih ispitanika (usp. Barić i dr. 2005: 784). Jedna je od njih *vęlij*, učestala kod starijih govornika, a poštupalicom se može nazvati i već spomenuti *nęj* koji je, kao i čestice *ręko* i *üno* (*ündə sam se zmıslila pąk ręko jęsu v škriijy; ünda pök öny ostönejü*; znači *pri' nas ti tę pripreme za Božič počnejü vęć üno, dosta prije; išče öne tręba potrošity i ręko nęm vę kupuvala*), potvrđen u govoru svih generacija. U posljednjem se primjeru pojavljuje i čestica *išče* te znači ‘još’.

5. ZAKLJUČAK

Određen kao jedan od mjesnih govora srednjeg međimurskog poddijalekta, govor Vratišinca uvelike potvrđuje brojna kajkavska obilježja, što je uočeno i provedenim terenskim dijalektološkim istraživanjem. Prije svega riječ je o govoru s ekavskim refleksom jata, bogatim vokalskim inventarom i fonološkim značajkama poput umetanja protetskih glasova, različita ostvaraja glasova *ń* i *l*, nepostojanja opreke između *č* i *ć* te *dž* i *đ*, ali i brojnih promjena u suglasničkim skupinama. Ovim je istraživanjem ujedno dokazano kako se morfologija mjesnoga govoru Vratišinca uglavnom podudara s većim dijelom drugih kajkavskih govornih područja, pri čemu se kod imenica izdvaja podudaranje vokativa s nominativnim oblikom, učestalost deminutiva, izjednačavanje akuzativa jednine s genitivom jednine za neživo u besprijeđložnoj uporabi, kao i izjednačavanje akuzativa jednine s nominativom jednine za neživo u prijedložnoj uporabi. Kod glagola se uočava jedan opći kajkavski futur, gube se nesložena preteritalna vremena te čuva razlika između infinitiva i supina, dok se pridjevi mogu tvoriti i sintetički i perifrastički. Upitno-odnosna zamjenica za neživo glasi *kaj*, a za živo *ko* ili *što*. Glavni broj jedan te svi redni brojevi mijenjaju se kao pridjevi, a brojevima od jedanaest do devetnaest dodaje se sufiks *-nojst*. Prilozi vrlo često mogu imati naveske čija je funkcija pojačavanje značenja priloga kao vrste riječi.

Istraživanjem je potvrđen i manji broj odstupanja samoga govoru od uobičajenih kajkavskih obilježja. Pritom valja naglasiti kako se ne čuva poseban vokativni oblik kod imenica koje znače rodbinske odnose, dvosložnih hipokorističkih imena te emotivnog obraćanja određenim sugovornicima, kao i činjenicu da se u genitivu množine svih deklinacija rijetko čuje gramatički morfem *-ø*. Sinkretizam dativa, lokativa i instrumentalala množine značajan je za mnoge kajkavske govore, a u proučavanom je govoru obilježen posebnim gramatičkim morfemom *-aj* kod imenica a- i e-deklinacije te je potvrđen samo u govorima srednjeg međimurskog poddijalekta i svetomartinskoj podskupini. Značajnije promjene kod nepromjenjivih vrsta riječi nisu uočene.

S obzirom na to da su terenskim istraživanjem ispitani govornici triju različitih dobnih skupina, može se reći kako su manje razlike uočene kod promjenjivih vrsta riječi. Pritom se u množinskim oblicima dativa, lokativa i instrumentalala kod mlađih informanata uočava pojava inovacijskih padežnih nastavaka pod utjecajem hrvatskog standardnog jezika i novoštokavskih govora (*-yma*, *-ama*), dok stariji govornici čuvaju naslijedeni padežni nastavak *-aj*. Uz to je kod starijih govornika i govornice srednje životne dobi zabilježena

pojava pluralie tantum u nazivima mjesta s tvorbenim morfemom *-c-*, dok ista pojava ne postoji kod mlađih ispitanika. Isto tako u govoru stanovnika starije i srednje životne dobi postoji diferencijacija između glagola *xódaty* i *hodity*, dok je kod mlađih govornika zabilježena samo uporaba glagola *xódaty*. Gramatički morfem *-u* u muškom rodu glagolskog pridjeva radnog zabilježen je kod svih generacija, no ponekad se na njegovom mjestu u govoru najmlađe dobne skupine fakultativno pojavljuje morfem *-l*. Na te razlike ponajviše utječu mediji, boravište izvan samog sela te jezični dodiri s govornicima drugih dijalekata i poddijalekata. S obzirom na to da stariji informanti gotovo nikad ne napuštaju Vratišinec, izuzevši rad izvan Hrvatske gdje se ujedno i čuvaju obilježja samoga govora, njihove govorne značajke nisu izložene utjecaju drugih govora i hrvatskog standardnog jezika. Morfološke razlike nisu uočene kod ostalih vrsta riječi, stoga se može zaključiti kako govornici mjesnoga govora Vratišinca uvelike čuvaju ljepotu svog govora te ga s ponosom prenose i na najmlađe naraštaje.

6. LITERATURA

- Barić, Eugenija - Mijo Lončarić - Dragica Malić - Slavko Pavešić - Mirko Peti - Vesna Zečević - Marija Znika [Barić i dr.] 2005. *Hrvatska gramatika*. Četvrto izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Blažeka, Đuro. 2007. Međimurski interdijalekt. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 33, Zagreb. 1- 18.
- Blažeka, Đuro. 2008a. *Međimurski dijalekt: hrvatski kajkavski govori Međimurja*. Čakovec: Matica hrvatska.
- Blažeka, Đuro. 2008b. Međimurski dijalekt. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 14, Zagreb, 261- 292.
- Brlobaš, Željka. 2017. Uporaba i značenje glagolskih vremena u govorima kajkavskoga narječja. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 21, Zagreb. 37- 62.
- Leček, Ivan - Zoran Turk. 2018. *Vratišinec - općina i njeni ljudi*. Pretetinec: Letis.
- Lončarić, Mijo. 1985. Kajkavsko narječe u svjetlu dosadašnjih proučavanja. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 10- 11, Zagreb. 281- 295.
- Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječe*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lončarić, Mijo - Vesna Zečević. 1999. Jat u kajkavštini. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 25, Zagreb. 171- 194.
- Lončarić, Mijo - Anita Celinić. 2010. Dalibor Brozović o kajkavštini. *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 43, 5- 6: 81- 92.
- Maresić, Jela. 1995. O ostacima kajkavskoga vokativa. *Filologija*, 24- 25. 235- 238.
- Maresić, Jela. 2013. Vremenski prilozi za označivanje sadašnjosti, bliske budućnosti i bliske prošlosti u kajkavskome narječju. *Filologija*, 60. 55- 73.
- Maresić, Jela. 2015. O tvorbi umanjenica u kajkavskom narječju. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 41/1, 77- 96.
- Maresić, Jela. 2018. Morfologija podravskoga kajkavskog govora. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 22, Zagreb. 1- 140.

Zečević, Vesna. 2000. *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Internetski i elektronički izvori

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39824>

<https://coupedecheveux2015.blogspot.com/2018/05/karta-meimurje.html>

7. PRILOZI

Uz rad se prilaže dio transkribirana govora, monološka i dijaloška, snimljena terenskim dijalektološkim istraživanjem.

Jó sém T. B. z Vratišinca, imam dväjstry lëty. V ósnovnú škoulu sam išla tu, Vratišinec, srédnú sam završila f Čakofcú i v  sam v Zadru. Tam studeíram šp njolsky i pedagogij . (T. B)

Évo druga je zleívanka. Tú nūcaš štiry jejcy, dēset děka cukora, jén vanilyn šečer, dvajspět děka greīsa, dvō děcilytre kiseloga vřxja i dvō děcilitre jogurta, dvájs pět děka svěžega sira i jēnga prôška za péčy i únda toū se zmeišaš i děneš f plěh i góry mōreš děty vřxe ili marmelūdu i děneš péč na stou osenset tak dugo dok ne dobij zlötňu boju. (T. B)

Évo i paštēta od r̄ibe. Núcaš j̄enú sr̄édnjú gl̄ovicu lúka, dv̄o žárke feferóné, s̄edem, osem másliny, kúlko óčeš, trij túné, áli móraju bity dóbro scéžene. J̄ena túba majonéze i málo sénfa i kęčapa i málo sóly i p̄sprá kólko óčeš i únda tó se skúpa zmíksaš z mikserom i tó je tó. Zméšaš z mikserom i poslúžyš. Môreš tó jésty za zájtrek na krúxu ili kák nékše prédjelo íly kák óčeš. (T. B)

Pěs lója da gút, pok gledím jely štò döšeu k jim kaj lója. Né znam je dísla il né díšla. - Kám by díšla? - V bólncu. Dvě jejcy, dvø žučojnky idu, ide šest žlic mléka, dveři žlice měda, četiry déke másty, áli děnem margarina únda. - Tò kákša móst by išla nùtry? - Svinska mást se négda métala. Tou je išče jóko stóry récept. I cùkura petnójst déky. (M. N)

Na groudju? Prékfčera – Prékfčera smo bily? Jé, prékfčera smo bily. – Ne, fčéra. – Na stóru létu. - Na stóru létu smo dnęsly sveiče. Vę bode pregoręla pęt dnij, čij bou. - To z Slovénje? – Z Léndave, jé – Kákša je to? – Vélka, i únda málo zasúkjeno ima, plástyka. (M. N. i M. T.)

Jó sam DT, imam dvájs tri lèty i z Vratišyncu sam. Ósnovnú školu sam zavŕšyu Vratišyncu, srédnju f Čákovcu, a na faks ve xódam v Zögrep. Prije mene su lúdy govóryly o někšaj ręceptaj, a já bòdem povédaú kák mij pauvlémo svóje domóčce vóče i pôvrčé na pôvrtelyma i kaj sè od tóga koristimo dok kúxamo. Sè zapráf pôčne vèč na jésen. Onda se prypróvla vŕček za zíjmu. Dok pobéremo sè pôvrčé kaj imamo v vŕčeku, ón se štixa tak kaj sè kaj se posadíj bu bôle ráslo. Preík zime vŕček je pre miroma. (D. T.)

Báka sę briga i o kókošaj. Ímamo ix tak izmežu petnójst i dvájsty, kák dá, i jednoga kókota. Négda je ónda znala, dok by kvóčka kvókala, dety jejcy pá by sę zlégly i mály píceky, ál ónda négda se zlegneju dvó, négda pét, négda dëset, pá ónda věč tó ne dëla jér sę ne splatij. Rójšy ónda kupy mlöde píceke pá jix xröny. (D. T.)

Kák dëlaš ájvara, pövyč. – Kák dëlam? Pjvo sy opérem flašyce, dënem sy f kóhlu, prije kák je ájvar gótof zaštékam kaj sę zgréjejü. Ónda sy opérem, óvoga, pápríku, patližáne sy počistym, česjeka, pápryčyce, tou sę skúpa zmélyjem, dënem na úlyje, málo zdinstam, posolym, dënem tri litre vóde i tou se sę skúpa dijnsta. Tó sę skúpa zmélam i ónda se tou sę dijnsta jedno vreime. Prije kák jé tou gótovo, zaštékam sij flašyce, dok su tóple, ovo dok je gótovo posolym, dënem málo cùkora, sóly, sę po úkusu. Dok my je dóbro, dok vidim kaj je tou sę zdinstano, zémem flašyce, naméčem tou sę vu vróče flašyce, kák mëčem ódma jix zapiram i tou je tó. (M. T.)

Máma je mója bila švélýja, a jápa pak je mužykós biu. - Máma je svéčanu hálynu šivala. - Je, sauseda. I óna jé xodila správlat sákoga, tijam f Krištanovec pëšice xodila. I k vám je ónda, néj, f Krištanofce xodila? (N. T.)

Málo sam jö stáryša bila, börmeš sam i jö v nóčy šivala. Smo šivale v nóčy kaj je móglo drúgy děin bity gótovo. (N. T.)

Né se xtlilo kak vę, ódma, óčem auta, óčem stóna, óčem sę mëty, ima saused, óčem jö, a něbreš. (R. T.)

Jö sem pak saky děin dok smo né na zémly orály, kaj dělaly. Vjutro f štety sam se stáu, órat išeü, s krávycaj. Jö sem óraü, jö. Jápa je f šixtu dišeü, jö óraü i ónda f škoulo pöslý. Dok sem došeu, po xlödu. Dok je bilo frisko smo orály, dok je néj vróče bilo krávaj. (R. T.)

Néje štěü jápa jávity ka bomo se vozily dimo, néj, snég je biu pák smo ónda nity néj bily doma. - Néste nity doma bily? - Sám Krùno, Krùno je ónda biu štiry lëty stár se my činy, tú, trij, štiry. (R. T. i M. T.)

Kúlko vi imate stáza f Slovénjy? - Dvë lëty i dëset mësecy. - S firmom sem jö dišeü v Němačku, slovènskom. A f Hrvatsky nika sem né dělaü. - Ivan ima ósem lët v Slovénjy. - Ósem lët? Ahá, v Növy Goricy. Ti sy isto bila tam? - Trí lëty i něka. - V Növy Goricy, né? - Stólno je biu prijávleny ósem lët? (M. T, R. T. i N. T.)

Minulo je tó, věč je vějko dugo kák sam dómaj. Sédem lét sem věč doma. - Věč? Kúlko pák je sôsed Joška únda? - Ón je prije, ón je věč mórtik petnójst. Börme nē znam točno, al ón je čuda prije mēne dôšeū f pénzyjü. - Pák ste nē vělyka rázlika, kúlko, jéno lěto? (M. N. i R. T.)

Od ká sú sy kúmy z. - Ozak, Ozakov Márek. - Jé, káj je bytěžen čóvyk, nē. - Jé. - Želko pák čér, nēj? - Nej zét? - Zét, čér i zét. - Jó sam čula zét. - Myhajela? - Myhajela děla tú v Bóksmarkü. - F Xáyksü. - Tám sú dobole, nēj? - Onda vě i móž je döbyu se my činy. - Jó sam čula za jéga. - Jó sam čula za Vjérana, óvoga, od Márcyja, káj je instruktor. Od Márcyja brát. - i Drágyce Kostájevyčove sijn, Krúno. - Lipovič. - Aly sij sú doma, nēj?

SAŽETAK

Morfološka obilježja mjesnoga govora Vratišinca naziv je rada u kojemu se analizira morfologija jednog kajkavskog govora na sjevernom dijelu Hrvatske. Riječ je o međimurskom govoru koji obiluje posebnostima na svim jezičnim razinama, ponajviše fonološkoj i morfološkoj, a već sam naslov rada upućuje na središnju temu dijalektološkog istraživanja kojom se uvodi u morfologiju jednog osebujnog mjesnog govora. Nakon nekoliko uvodnih informacija o ispitanicima, povijesti i geografskom smještaju Vratišinca, kao i dijalektološkom tipu kojemu govor pripada, u radu se ističu relevantna morfološka obilježja samoga govora, uz nekoliko fonoloških značajki koje se protežu kroz čitavu analizu. Pritom morfološka analiza uključuje prikaz svih vrsta riječi: imenica, glagola, pridjeva, zamjenica, brojeva, priloga, prijedloga, veznika, čestica i usklika. Terenskim su istraživanjem ispitani govornici triju različitih dobnih skupina te se uočava postoje li čimbenici koji utječu na moguće generacijske gorovne razlike. Osim toga navode se sličnosti i razlike istraženoga govora u odnosu na ostale međimurske i kajkavske govore, a na samom se kraju prilaže dio transkribirana teksta koji je popraćen auditivnim zapisima.

KLJUČNE RIJEČI

morfološka analiza, mjesni govor Vratišinca, kajkavski govori, međimurski govori, generacijske gorovne razlike

SUMMARY

The Morphological Features of the Vratišinec Dialect is the title of the thesis which analyses the morphology of a Kajkavian dialect from northern Croatia. It is a dialect from the Međimurje region which abounds in various peculiarities at all linguistic levels, especially at the phonological and morphological level. Moreover, the title itself points to the central topic of the thesis which is a dialectological research leading to the morphology of a distinctive local dialect. Introductory part of the thesis includes information about the participants, about the history and the geographical location of Vratišinec, and information about the dialectological type to which the dialect belongs. Furthermore, the thesis highlights relevant morphological features of the dialect itself, along with several phonological features which extend throughout the whole analysis. The morphological analysis includes the overview of all types of words: nouns, verbs, adjectives, pronouns, numbers, adverbs, prepositions, conjunctions, particles, and exclamations. The field research examined speakers belonging to three different age groups, and aimed to see whether there would be any factors influencing possible generational differences in the way the dialect is spoken. In addition, the thesis states the similarities and differences between the Vratišinec dialect and other dialects of the Međimurje region, or other Kajkavian dialects. The last part of the thesis includes a portion of the transcribed text which is accompanied by auditory recordings.

KEY WORDS:

morphological analysis, Vratišinec dialect, Kajkavian dialects, dialects of the Međimurje region, generational dialectal differences